

DONES MUSULMANES

ENTRE DOS MONS

TREBALL DE RECERCA

“No som res exòtic ni una amenaça. No som temptació ni submissió. Som dones, dones musulmanes, i no necessitem demanar permís per a ser i existir.”

La Muyadila.

RESUMEN

Este trabajo de investigación explora la posición de la mujer en el Islam desde un enfoque multidimensional, abarcando su situación en el contexto sociocultural de Marruecos, así como su realidad como musulmana o marroquí en España. A través de una combinación de análisis teórico, entrevistas personales y reflexiones críticas, se examinan las diversas perspectivas que coexisten sobre su papel en la sociedad.

El estudio profundiza en cómo estas mujeres enfrentan y desafían las desigualdades de género, la presión social y los estereotipos asociados, todo ello mientras navegan entre dos culturas frecuentemente contradictorias: por un lado, las tradiciones religiosas y familiares de su origen, y por otro, los valores del Estado español, que a menudo imponen una idea homogénea de libertad y feminismo.

Este trabajo no solo visibiliza las dificultades y contradicciones que enfrentan, sino que también pone de relieve su capacidad para construir espacios de autonomía y resistencia, aportando nuevas perspectivas sobre la intersección entre género, cultura y religión. Se concluye que, pese a las adversidades, estas mujeres consiguen redefinir su identidad, reclamando su lugar en un mundo que constantemente cuestiona su existencia y valía.

ABSTRACT

This research project explores the position of women in Islam from a multidimensional perspective, encompassing their situation within the socio-cultural context of Morocco as well as their reality as Muslim or Moroccan women living in Spain. Through a combination of theoretical analysis, personal interviews, and critical reflections, the study examines the diverse perspectives that coexist regarding their role in society.

The research delves into how these women face and challenge gender inequalities, social pressure, and associated stereotypes, all while navigating between two frequently contradictory cultures: on one hand, the religious and family traditions of their origin, and on the other, the values of the Spanish state, which often impose a homogeneous notion of freedom and feminism.

This work not only highlights the difficulties and contradictions they encounter but also emphasizes their capacity to create spaces of autonomy and resistance, offering new insights into the intersection of gender, culture, and religion. It concludes that, despite the adversities, these women manage to redefine their identity, asserting their place in a world that constantly questions their existence and worth.

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ.....	6
MOTIVACIÓ.....	7
HIPÒTESI.....	8
OBJECTIU GENERAL.....	9
OBJECTIUS ESPECÍFICS.....	10
METODOLOGIA.....	10
1. Marc teòric.....	12
1.1 El Patriarcat com a sistema global.....	12
1.2 El paper de la dona dins l'Islam: múltiples interpretacions.....	14
1.2.1 Xaria.....	14
1.2.2 Interpretacions progressistes i el feminisme islàmic.....	15
1.3 La dona musulmana contra el patriarcat.....	16
1.4 La dona al Marroc: identitat i drets.....	20
1.4.1 Educació i treball.....	22
1.4.2 Cultura.....	23
1.5 La dona musulmana a Espanya: identitat i desafiaments.....	24
1.5.1 Dones marroquines als camps de maduixes.....	26
1.6 Feminisme, religió i identitat: la veu crítica de Najat El Hachmi.....	27
1.6.1 Temes principals de la seva obra.....	27
1.6.2 La doble realitat de les dones musulmanes.....	28
1.6.3 L'evolució del discurs masclista dins l'islam.....	28
1.6.4 La crítica al concepte de feminisme islàmic.....	29
1.6.5 Les desigualtats culturals i sexuals que viuen les dones musulmanes.....	29
1.6.6 Reflexió final.....	30
2. Marc pràctic.....	32
2.1 Entrevistes.....	32
2.1.1 Perfils de les Dones Entrevistades.....	32
2.1.2 Respostes i anàlisi.....	33
2.2 Formulari.....	38
2.2.1 Anàlisi.....	38
3. CONCLUSIÓ.....	39
4. DIFICULTATS.....	41
5. FONTS D'INFORMACIÓ.....	42
5.1 Webgrafia.....	42
5.2 Bibliografia.....	43
6. ANNEXOS.....	44
6.1 Formulari anònim qualitatiu.....	44
Respostes i anàlisi.....	45

6.2 Entrevistes.....	59
• Annex 1.....	59
• Annex 2.....	63
• Annex 3.....	73
• Annex 4.....	77
• Annex 5.....	79

INTRODUCCIÓ

Ser dona, marroquí i musulmana resident a l'estat Espanyol en el context contemporani implica viure una realitat complexa i plena de matisos. Aquesta identitat es veu sovint situada entre dues cultures: la del país d'origen, marcada per tradicions religioses i familiars, i la del país d'acollida, sovint influenciada per valors occidentals com la llibertat individual, la igualtat de gènere i la laïcitat. Aquesta dualitat planteja desafiaments personals i socials, així com oportunitats per reflexionar sobre el significat de la identitat, la fe i la feminitat en un món globalitzat.

Aquest treball explora com les dones musulmanes viuen aquesta situació, posant especial èmfasi en les tensions i contradiccions que sorgeixen entre les dues realitats culturals. S'analitza el paper de la religió, les normes socials, les expectatives familiars i els estereotips que sovint pesen sobre elles. A través d'una combinació d'anàlisi teòrica i investigació pràctica, es busca comprendre com aquestes dones naveguen per aquestes dinàmiques i construeixen espais d'autonomia i resistència.

Aquesta investigació no només aspira a donar visibilitat a aquestes experiències diverses, sinó també a oferir una mirada més empàtica i matisada que contribueixi al diàleg intercultural i al respecte per la diversitat religiosa.

MOTIVACIÓ

He escollit aquest tema perquè està molt connectat amb la meua vida i amb tot el que he viscut. He crescut entre dues cultures que, de vegades, xoquen, però que també poden complementar-se i aportar-se molt l'una a l'altra. A casa, sempre he notat el pes de la tradició i les expectatives sobre com hauria de ser una "bona dona musulmana". Al mateix temps, a Espanya, he viscut moments de prejudicis o malentesos simplement pel fet de portar hijab o identificar-me com a musulmana.

També vaig triar aquest tema perquè volia entendre millor perquè a Espanya sovint es veu a les dones musulmanes com a oprimides i, alhora, perquè dins de la meua pròpia comunitat hi ha homes que semblen obsessionats a imposar límits, parlar per nosaltres i decidir què podem o no podem fer.

Aquestes experiències m'han fet reflexionar sobre com altres dones viuen aquesta realitat i m'han motivat a donar visibilitat a la diversitat dins de l'islam. No crec que hi hagi una única manera de ser dona musulmana, i penso que cadascuna hauria de poder viure la seva religió de forma lliure i conscient, lluny de visions patriarcals o estereotipades.

HIPÒTESI

Les dones musulmanes que viuen entre la seva cultura d'origen marroquina i la societat espanyola han de gestionar un equilibri complex entre tradició i llibertat. Aquesta situació les planteja davant de reptes personals i socials, però també les impulsa a redefinir la seva identitat en un context dual.

La meua hipòtesi és clara: la percepció estesa que aquestes dones són figures oprimides i sense autonomia no reflecteix necessàriament la realitat. Lluny de ser passives, estan construint una identitat pròpia que combina valors culturals i la recerca de llibertat personal.

A la societat espanyola, sovint s'enfronten a prejudicis que simplifiquen la seva realitat, associant-les a estereotips de submissió o rigidesa cultural. Paral·lelament, a les seves comunitats d'origen, poden sentir la pressió de complir amb normes tradicionals que limiten la seva autonomia.

No obstant això, aquesta dualitat no les defineix com a víctimes. Ser dona musulmana no és necessàriament sinònim d'opressió; és una experiència que pot estar plena d'adaptació, força i empoderament, demostrant la capacitat d'aquestes dones per navegar amb coratge entre dues realitats culturals.

OBJECTIU GENERAL

L'objectiu d'aquest treball de recerca és analitzar com les dones musulmanes construeixen la seva identitat vivint entre dues cultures, la tradició marroquina inculcada a casa i la societat espanyola, identificant les tensions, contradiccions i oportunitats derivades d'aquesta situació. A través de la part pràctica, s'ha donat veu a dones que viuen o reflexionen de prop la realitat de ser musulmana en contextos occidentals, especialment a Espanya, recollint mirades diverses que ajuden a entendre la complexitat d'una identitat doble marcada per tensions i transformacions personals. També s'ha incorporat la perspectiva de dones d'origen musulmà i també de dones no musulmanes per contrastar discursos, detectar prejudicis i enriquir la reflexió sobre el paper de la dona en societats diverses i canviants.

Tot i que és un tema molt complex, s'ha intentat oferir una visió àmplia i diversa, incorporant perspectives d'autoritat com la de Najat El Hachmi, una veu clau en aquest àmbit. La seva experiència com a dona amaziga d'origen marroquí, musulmana i resident a Espanya aporta una visió profunda que combina la vivència personal amb el coneixement acadèmic i social.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar la posició de la dona musulmana dins de les estructures patriarcal, tant des de la perspectiva islàmica com en la societat en general.
- Examinar el paper de la dona en l'islam, amb un enfocament en la xaria, les interpretacions tradicionals i les perspectives progressistes.
- Explorar el feminisme islàmic i les formes en què les dones musulmanes qüestionen i resisteixen el patriarcat dins i fora de la seva comunitat.
- Contextualitzar la situació de la dona musulmana al Marroc, incloent-hi la legislació, la cultura i l'accés a l'educació i el treball.
- Analitzar la posició de la dona musulmana a Espanya, incloent-hi les seves experiències en una societat laica i multicultural.

METODOLOGIA

Per a aquest treball, he seguit diverses etapes metodològiques que m'han permès analitzar amb profunditat la realitat de les dones musulmanes que viuen entre dues cultures, centrant-me en les seves experiències, desafiaments i estratègies per negociar la seva identitat.

1. Recerca documental:

Vaig començar amb una recerca exhaustiva de fonts secundàries, incloent-hi llibres, articles acadèmics, entrevistes i documents en línia. Ha estat un procés complex, ja que no és fàcil trobar informació completament objectiva sobre aquest tema. Moltes fonts reflecteixen visions particulars, sigui des d'una perspectiva Europea o des de dins de les comunitats musulmanes. Per aquest motiu, he seleccionat aquelles fonts que considerava més rigoroses i representatives per construir una base equilibrada i rica en perspectives.

2. Enquestes i entrevistes

Per tal de completar la part teòrica, vaig dur a terme entrevistes amb persones de diferents perfils, com ara activistes, influencers i experts en la cultura amaziga marroquina, amb l'objectiu de conèixer les seves perspectives sobre la situació de

les dones musulmanes en un context de dualitat cultural. També vaig parlar amb persones que viuen la seva vida de manera quotidiana, buscant captar experiències i percepcions des d'un punt de vista més proper i personal.

1. Marc teòric

1.1 El Patriarcat com a sistema global

Quan parlem de la dona i la religió, el concepte de patriarcat apareix inevitablement. Però, què significa exactament, i quina és la seva relació amb la dona musulmana? Segons la historiadora Gerda Lerner, el patriarcat no és un fenomen natural ni biològic, sinó una construcció social i històrica. Al llarg dels segles, aquesta estructura de poder s'ha consolidat com un sistema que subordina les dones, particularment mitjançant el control del seu cos, la maternitat i la sexualitat.

Aquest control, segons Lerner, va començar amb l'establiment de societats jeràrquiques, on les dones van ser reduïdes a la condició de propietat masculina: primer del pare, després del marit i, finalment, del fill. Aquesta cosificació va ser reforçada per les primeres formes de religió, llei i cultura, que, majoritàriament, van ser definides i escrites per homes.

Aplicar aquesta teoria al cas de les dones musulmanes, especialment entre Espanya i cultura marroquina, ens permet entendre millor les seves experiències. Al Marroc, els valors tradicionals sovint continuen vinculant la dona a l'honor familiar, controlant el seu comportament, la seva vestimenta i la seva llibertat personal. Aquest control no sempre es fa mitjançant lleis formals, sinó que sovint es perpetua a través de normes socials, interpretacions patriarcals de la religió i costums arrelats.

D'altra banda, viure a Espanya tampoc garanteix una llibertat absoluta. Moltes dones musulmanes que viuen a Espanya es troben entre dues pressions: d'una banda, les normes tradicionals de la seva pròpia comunitat i, de l'altra, la mirada crítica d'una societat majoritàriament laica que sovint interpreta el hijab o la pràctica de la religió com a símbols d'opressió. Aquesta tensió les col·loca en una "terra de ningú", on són jutjades tant per voler preservar la seva identitat com per no encaixar en els ideals occidentals de llibertat femenina.

Segons Lerner, una de les grans fortaleeses del patriarcat és la seva capacitat d'adaptar-se i mantenir-se a través del temps gràcies al control del coneixement.

Històricament, les dones han estat excloses dels espais de poder, de la interpretació de textos sagrats i de la producció cultural. Això també s'aplica al món islàmic, on moltes interpretacions religioses dominants provenen d'estudiosos homes que han llegit *l'Alcorà* i els *hadits* des d'una perspectiva patriarcal.

No obstant això, avui dia moltes dones musulmanes estan reescrivint aquestes narratives. Reclamen el dret a interpretar *l'Alcorà* des d'una mirada pròpia, feminista i crítica, tot reivindicant el seu paper com a subjectes actius dins de la religió i la societat. Aquestes dones no només trenquen estereotips sobre la dona musulmana com a figura oprimida, sinó que també proposen noves maneres d'entendre la fe, la llibertat i la identitat entre dues cultures i tradicions aparentment oposades.

La teoria de Lerner ens convida a comprendre que el patriarcat no és un fenomen exclusiu de l'islam o del Marroc. És un sistema global que afecta totes les cultures, religions i geografies, tot i que es manifesta de formes diverses. A Espanya, per exemple, el patriarcat pot prendre la forma de pressió estètica, desigualtat laboral o islamofòbia, mentre que al Marroc adopta altres formes com per exemple les lleis que permeten la poligàmia i el matrimoni infantil, o la discriminació en les normes d'herència, que atribueixen als homes una porció major perquè es considera que són els responsables del manteniment de la família. A més, el Codi Penal no penalitza la violació marital ni garanteix el dret a l'avortament, perpetuant així la dependència i vulnerabilitat de les dones en situacions de violència i desigualtat. Aquesta perspectiva ens permet abordar el fenomen de manera més completa, reconeixent que l'opressió de les dones musulmanes no pot reduir-se a un únic factor, sinó que respon a una xarxa complexa de forces socials, culturals i polítiques.

1.2 El paper de la dona dins l'islam: múltiples interpretacions.

1.2.1 Xaria

La Xaria és el sistema legal islàmic basat en l'*Alcorà* i els *hadits* (dits i fets del profeta Mahoma). La paraula "Xaria" significa "camí" o "via" i té l'objectiu de guiar els musulmans en tots els aspectes de la vida, incloent-hi qüestions morals, socials, i legals. Tot i que sovint s'associa amb l'aspecte penal, la Xaria també regula àmbits com el dret familiar, les finances, la vestimenta i el comportament personal.

Tot i que la Xaria busca protegir i dignificar les dones en el seu context original, algunes interpretacions tradicionals perpetuen desigualtats significatives:

Dret a l'herència: Les dones reben la meitat de l'herència que corresponent als homes en situacions similars (*Alcorà*, 4:11). Això perpetua una desigualtat econòmica, especialment en societats on les dones ja tenen menys oportunitats financeres.

Testimoni judicial: En moltes interpretacions, el testimoni d'una dona val la meitat del d'un home en qüestions legals, fet que les posa en una situació de desavantatge en casos judicials importants.

Poligàmia: Els homes poden tenir fins a quatre esposes, mentre que les dones no poden tenir més d'un marit. Encara que es requereixi tracte just entre les esposes, sovint és difícil garantir aquesta igualtat, creant situacions de vulnerabilitat emocional i econòmica.

Divorci: Els homes poden divorciar-se fàcilment a través del procediment del *talaq* (repetint "divorci" tres vegades), mentre que les dones necessiten justificar la seva sol·licitud de divorci davant d'un tribunal. Això limita la llibertat de les dones per dissoldre matrimonis no desitjats.

Vestimenta obligatòria: En països com l'Afganistan o l'Iran, les dones estan sotmeses a l'obligació de portar el vel (*hijab*) o altres peces com el *burka*. Per a moltes d'elles, aquestes imposicions representen restriccions més que eleccions

personals, ja que portar aquestes peces sovint no és una opció, sinó una exigència imposada per la societat o per lleis estrictes.

Accés limitat a l'educació i al treball: En alguns països, les dones tenen prohibit accedir a determinats nivells d'educació o treballar sense el permís d'un home (pare, germà o marit).

1.2.2 Interpretacions progressistes i el feminisme islàmic

Davant d'aquestes lectures conservadores, a partir dels anys vuitanta (i especialment després dels moviments postcolonials), han emergit veu de dones musulmanes que qüestionen el masclisme dins de la religió. Aquest moviment, conegut com a feminisme islàmic, no rebutja l'islam, sinó que proposa una reinterpretació crítica i contextualitzada dels textos sagrats.

Les feministes musulmanes argumenten que l'Alcorà, **ben llegit i entès dins del seu context històric**, promou la igualtat espiritual, moral i fins i tot social entre homes i dones. Segons aquesta visió, el problema **no rau en la religió**, sinó en **com s'ha interpretat i aplicat al llarg del temps** per institucions patriarcals que han utilitzat l'islam per consolidar estructures de poder desiguals.

Aquestes dones treballen dins la seva fe, **recuperant l'autoritat d'interpretar els textos**, estudiant l'àrab clàssic, reexaminant els significats originals de l'Alcorà i proposant lectures alternatives que **dignifiquen la dona**. No demanen una ruptura amb la religió, sinó una **lectura des de la justícia, la igualtat i l'experiència femenina**.

Algunes de les figures més destacades d'aquest corrent són:

- **Amina Wadud**, teòloga nord-americana, que ha estat una pionera a defensar una lectura de gènere de l'Alcorà. El seu acte més simbòlic va ser dirigir una oració mixta (homes i dones plegats), un gest revolucionari que va trencar amb la norma establerta i va obrir el debat sobre el lideratge religiós de les dones

- **Fatima Mernissi**, sociòloga i escriptora marroquina, va escriure obres fonamentals per desmuntar la idea que l'islam exigeix la submissió de la dona. Va estudiar com determinats hadits havien estat manipulats o malinterpretats per justificar la desigualtat, i va proposar una lectura més lliure i crítica de les fonts religioses.

- **Asma Barlas**, acadèmica pakistanesa, argumenta que l'Alcorà no estableix cap jerarquia entre homes i dones, i que és possible llegir-lo com un text que allibera, sempre que es deixin enrere els filtres patriarcals amb què ha estat llegit històricament.

Aquestes pensadores comparteixen una idea clau: **les dones musulmanes tenen dret a ser subjectes actius dins de la seva religió, a interpretar-la, a viure-la amb sentit crític, i a rebutjar qualsevol forma de masclisme que es presenti com a religió.**

1.3 La dona musulmana contra el patriarcat

El llibre de Zahra Ali explica que parlar de la dona musulmana avui dia és entrar en un camp de debat intens, ple de veus que s'encavalquen, que es contradiuen, que s'expliquen des de dins i des de fora. Però també és parlar de mirades que pesen: la mirada de qui et veu com una víctima, com algú submís, com algú que ha de ser alliberat. I aquesta mirada, que sembla compassiva, sovint es converteix en un judici constant.

És per això que llegir "*Feminismo e Islam: La lucha de las mujeres musulmanas contra el patriarcado*" de Zahra Ali ha sigut una revelació i una eina clau per entendre què significa ser dona musulmana, què és resistir dins una religió i com es poden trencar estructures de poder patriarcals sense renunciar a la fe. Hi ha moltes dones que lluiten contra el masclisme no pas rebutjant l'islam, sinó reinterpretant-lo, repensant-lo i resignificant-lo des de la seva pròpia realitat.

Il·lustració de [Carole Hénaff](#)

Zahra Ali fa una afirmació que travessa tot el seu llibre: **l'islam no és per essència patriarcal, però ha estat interpretat i aplicat de manera patriarcal durant segles**. Això és molt important. Quan es parla de la dona en l'islam, sovint s'agafen exemples de lleis masclistes, de prohibicions absurdes, de control sobre els cossos femenins, i es diu “veus?, això és l'islam”. Però no és tan simple.

El que ens recorda Zahra Ali és que **la majoria de les normes que oprimeixen les dones no venen directament de l'Alcorà, sinó de les interpretacions fetes per homes** en contextos històrics concrets. Aquestes interpretacions s'han anat convertint en doctrina, com si fossin sagrades, però no ho són. Són humanes. I, per tant, poden ser qüestionades, revisades i reinterpretades.

El patriarcat ha utilitzat l'islam —com ha passat amb altres religions— per reforçar estructures de poder masclistes. Però això no vol dir que la religió en si sigui el problema. De fet, moltes dones musulmanes troben en l'islam una **font d'espiritualitat, de dignitat i de força**. I això no és contradictori amb ser feminista.

Un concepte que travessa tot el llibre de Zahra Ali és el de **feminisme islàmic**. Pot sonar estrany per a molta gent —sobretot a Europa— pensar que es pot ser

feminista i musulmana alhora. Però la realitat és que hi ha moltes dones que **viuen, pensen i actuen com a feministes dins del marc de l'islam.**

Aquest feminisme no busca copiar el feminisme occidental, sinó crear una via pròpia, **adaptada a les necessitats i contextos de les dones musulmanes.** No parteix del rebuig a la religió, sinó del desig de viure-la de manera lliure, crítica i justa. Això vol dir tornar a l'Alcorà, estudiar-lo, reinterpretar-lo, buscar-hi elements que donin suport a la igualtat i denunciar les lectures masculistes que s'han fet al llarg del temps.

Moltes d'aquestes dones: Són estudioses de l'Alcorà i la Xaria, Lideren moviments socials dins i fora del món islàmic, Escriuen, debaten i generen pensament crític des d'una perspectiva musulmana i feminista, Defensen el dret a portar vel o a no portar-lo, **sempre des de la llibertat i no des de la imposició,** S'organitzen per combatre el matrimoni forçat, la violència masculista, la desigualtat legal, etc.

Aquestes dones no volen deixar de ser musulmanes, però tampoc volen continuar sota sistemes que les invisibilitzen. Volen una altra manera de viure la religió, més justa, més equitativa i més humana.

Una de les grans aportacions del llibre és que **no parla d'una sola dona musulmana,** sinó de moltes. Zahra Ali ens mostra realitats diverses, que depenen del lloc on vius, de la teva classe social, del teu entorn familiar, del règim polític del teu país, de la cultura que t'envolta. No és el mateix ser dona musulmana a l'Iraq que a França, al Marroc o a Espanya.

Per exemple: En països com **l'Iran o l'Aràbia Saudita,** moltes dones lluiten contra lleis imposades per governs que es presenten com a guardians de la religió, però que en realitat controlen la vida de les dones des del poder.

En països occidentals com **França o Espanya,** les dones musulmanes s'enfronten a **islamofòbia, racisme i discriminació.** Aquí, el problema no és que la religió les oprimeixi, sinó que **la societat les jutja, les estigmatitza i les vol fer invisibles.**

Aquesta doble pressió és molt present entre les dones que viuen “entre dos mons” —com podria ser el cas d'una jove marroquina a Barcelona o una estudiant

musulmana nascuda aquí amb família tradicional. Han de bregar amb dues mirades: la de dins, que sovint és controladora, i la de fora, que les jutja per ser musulmanes.

Un dels aspectes més bonics i reals del llibre és que Zahra Ali ens recorda que **no totes les formes de resistència són públiques o espectaculars**. Moltes dones lluiten cada dia des del seu lloc: **anant a la universitat, decidint quan casar-se, triant portar o no portar el vel, treballant fora de casa, parlant amb altres dones, educant als seus fills d'una altra manera...**

Aquesta resistència és silenciosa, però poderosa. És una forma de dir: **“Jo decideixo com vull viure la meva fe, la meva feminitat i la meva llibertat.”**

I aquí entra una part fonamental: **deixar d'exigir a les dones musulmanes que “demostrin” que són lliures segons els estàndards occidentals**. Ser lliure no és vestir-se d'una manera concreta, ni rebutjar la religió. Ser lliure és tenir la possibilitat d'escollir, de pensar, de ser qui ets, en pau amb tu mateixa i amb el món.

Zahra Ali no escriu només des de la teoria, sinó des de la pràctica, des de la vida real, des de les experiències compartides amb altres dones. Ella ha viscut entre dos mons, i sap què significa sentir que no encaixes ni aquí ni allà. Però també sap que **el feminisme no ha de ser una etiqueta única, sinó una eina flexible que s'adapta a les veus de les dones que el construeixen**.

La seva proposta és clara:

- No cal abandonar l'islam per ser feminista.
- No cal callar davant el patriarcat, encara que vingui disfressat de religió.
- I sobretot: **no cal deixar que ningú parli per tu.**

Zahra Ali és una autora molt important dins del feminisme, on s'ubica en el que anomena un corrent “feminisme musulmà”. En els seus escrits, mostra com moltes dones musulmanes viuen tensions entre dues visions que sovint es presenten com a oposades: la dona moderna i feminista, i la dona tradicional i religiosa. Però aquestes dues identitats no són incompatibles. Ser musulmana i feminista és perfectament possible, perquè les persones no són d'una sola peça: poden tenir diferents facetes alhora.

Les dones musulmanes no són totes iguals. Hi ha molta diversitat dins les comunitats: algunes porten vel i d'altres no, algunes practiquen la religió de manera activa i d'altres no tant. Però totes tenen dret a ser escoltades i respectades. No s'hauria d'utilitzar la seva imatge per fer discursos polítics, com passa sovint tant a Occident com dins d'alguns contextos islàmics.

Zahra Ali també explica que la lluita contra el patriarcat no només es fa a casa o al carrer, sinó també en el llenguatge, en els llibres i en la manera com es parla de les dones. Per això, la seva feina dona eines perquè les dones musulmanes puguin pensar-se a si mateixes amb veu pròpia, amb llibertat i amb coneixement. El seu missatge és clar: es pot ser dona, musulmana, lliure i forta.

1.4 La dona al Marroc: identitat i drets

La realitat de les dones marroquines és complexa i plena de matisos. Viuen immerses en una societat marcada per una doble dinàmica: d'una banda, una voluntat de modernització legal i institucional; de l'altra, la permanència de valors tradicionals profundament arrelats que continuen condicionant la seva llibertat, autonomia i drets. Aquesta dualitat genera una tensió constant entre allò que és legalment possible i allò que és socialment acceptable.

Aquest fenomen no només afecta les dones que resideixen al Marroc, sinó també aquelles que han emigrat a Europa i que viuen en una realitat transnacional, com les dones marroquines residents a Catalunya, objecte central d'aquest estudi. La seva condició de dones, musulmanes i migrades implica una triple intersecció de vulnerabilitat i lluita, però també d'agència i resiliència.

El Codi de Família marroquina, conegut com la Mudawana, representa un dels intents més clars de reformar la posició jurídica de la dona. Amb la seva reforma l'any 2004 i posteriors ajustaments el 2011, es van introduir canvis que buscaven reforçar els drets de les dones en àmbits com el matrimoni, el divorci, la custòdia dels fills o la poligàmia.

Entre els aspectes més destacats trobem:

- **Consentiment matrimonial obligatori:** ja no és vàlid casar-se sense el consentiment exprés de la dona, trencant amb la figura tradicional del "wali" (tutor masculí).
- **Custòdia materna més garantida:** en cas de divorci, es reconeix més protagonisme a la mare en la criança dels fills.
- **Limitació de la poligàmia:** s'estableixen requisits més estrictes, com el consentiment de la primera esposa i l'autorització d'un jutge.

Tot i que la llei diu una cosa, la realitat sovint és molt diferent, sobretot en zones rurals o on hi ha menys accés a la justícia. Encara es donen casos de matrimonis forçats o unions amb menors, i molts cops això passa amb la complicitat dels tribunals locals o per pura pressió social. Això demostra que no n'hi ha prou amb canviar les lleis si no hi ha un canvi real en l'àmbit cultural i de mentalitat.

També hi ha temes que encara estan molt pendents. Per exemple, en qüestions d'herència, la llei en continua donant menys a les dones que als homes. Això limita molt la seva autonomia econòmica, sobretot en contextos en què aquestes normes es viuen com intocables. I clar, si no tens recursos, és molt més difícil tenir veu o prendre decisions pròpies.

Un altre tema super delicat és l'avortament. Només està permès si la vida de la mare corre perill, però cap altra situació es contempla. Això fa que moltes dones es vegin obligades a buscar alternatives il·legals, que posen en risc tant la seva salut com la seva vida.

Pel que fa a la propietat, les dones tenen dret legalment a tenir terres o béns, però a la pràctica reben moltes pressions, sobretot dins la família. En molts pobles o entorns rurals, encara es veu amb recel que una dona tingui terres o les gestioni, com si no fos capaç. I això fa que, tot i tenir el dret, moltes vegades no el puguin exercir realment.

1.4.1 Educació i treball

L'accés a l'educació ha millorat notablement a les darreres dècades. La taxa d'alfabetització femenina ha augmentat, sobretot a les ciutats, i cada vegada hi ha més dones accedint a la universitat i ocupant llocs de responsabilitat, especialment en els àmbits de la salut, l'ensenyament o l'administració pública.

Tanmateix, la realitat canvia radicalment a les zones rurals o del sud del Marroc, on el treball femení se centra principalment en tasques domèstiques i agrícoles no remunerades. En aquestes àrees, moltes nenes abandonen els estudis per ajudar a casa o casar-se joves, perpetuant el cicle de dependència econòmica i submissió social.

Segons dades de l'OIT, les dones marroquines representen aproximadament el 30% de la força laboral del país el 2024, però pateixen una clara bretxa salarial i discriminació estructural. Les oportunitats de promoció són limitades i l'accés a certs sectors masculinitzats continua sent molt difícil.

Un dels grans reptes pendents és la lluita contra la violència masclista. Encara que existeixen lleis per penalitzar-la, la seva aplicació és irregular, i moltes dones no denuncien per por a represàlies, vergonya o desconfiança en el sistema judicial. Segons informes recents, més del 60% de les dones marroquines han patit algun tipus de violència (física, psicològica o sexual).

Un altre problema greu és el matrimoni infantil, encara present en regions rurals malgrat que la llei fixa l'edat mínima en 18 anys. Sovint, les nenes són casades per motius econòmics o per pressió social, quedant sotmeses a una vida sense autonomia ni possibilitats de desenvolupament personal.

Davant d'aquesta realitat, el moviment feminista marroquí ha anat creixent i consolidant-se com una eina fonamental de resistència i transformació. Moltes organitzacions, tant locals com en la diàspora, treballen per defensar els drets de les dones, oferir assistència legal, formació i suport emocional, així com pressionar per reformes legislatives més efectives. Entre aquestes organitzacions, destaquen: Union de l'Action Féministe (UAF), Associació Marroquina de Dones Juristes ...

1.4.2 Cultura

La cultura del Marroc és una combinació de tradicions islàmiques, costums amazics (berbers) i influències àrabs i europees. És una societat molt influenciada per la religió i per normes socials tradicionals, especialment en zones rurals o més conservadores. En aquest context, moltes dones encara viuen segons un model tradicional que les situa dins de la llar i les fa responsables de cuidar la família, casar-se joves i tenir fills. Aquest rol tradicional limita molt les seves oportunitats de tenir estudis, treballar o participar en la vida política.

Tot i que la llei ha canviat en els últims anys per donar més drets a les dones (com les reformes del Codi de Família del 2004), a la pràctica moltes d'aquestes lleis no es compleixen com cal. Per exemple, encara hi ha jutges que permeten que nenes es casin abans dels 18 anys, tot i que això està limitat per la llei. També és habitual que les dones tinguin dificultats per divorciar-se o per aconseguir la custòdia dels seus fills.

En el món laboral, moltes dones treballen en feines informals (com netejar cases, cuinar o vendre al carrer), on no tenen contractes ni drets, cobren poc i no tenen cap seguretat. A més, encara hi ha una gran diferència entre el que cobren els homes i les dones per feines semblants.

També hi ha problemes greus com la violència masclista, que en molts casos es justifica amb la cultura o la religió, tot i que no està permesa ni per la llei ni per l'Alcorà. En realitat, moltes d'aquestes desigualtats no venen de l'Islam com a religió, sinó de com s'ha interpretat de manera patriarcal i de com es barregen la religió amb costums antics.

Tot i això, al Marroc també hi ha moltes dones que lluiten pels seus drets. Algunes són activistes, escriptores o investigadores, com **Fatima Mernissi** o **Asma Lamrabet**, que defensen que es pot ser musulmana i feminista alhora, reinterpretant els textos religiosos de manera igualitària.

1.5 La dona musulmana a Espanya: identitat i desafiaments

A Espanya viuen aproximadament 2,5 milions de persones musulmanes, i gairebé la meitat són dones. La major part d'aquestes dones provenen de països del nord d'Àfrica, sobretot del Marroc. Moltes d'elles han nascut aquí o han vingut des de petites amb les seves famílies, així que tenen una doble identitat: se senten musulmanes i també espanyoles o catalanes. Tot i això, sovint es troben enmig de dos mons: el món occidental on viuen i el món tradicional de la seva cultura d'origen. Aquesta situació les fa sentir dividides i, a vegades, qüestionades des de tots dos costats.

A Espanya, moltes dones musulmanes, sobretot les que porten hijab, sovint són jutjades o vistes com si estiguessin oprimides. La societat, influenciada per estereotips i prejudicis, tendeix a pensar que totes viuen sota normes estrictes o que no tenen llibertat, però això no sempre és així. Moltes d'elles escullen portar el vel com una decisió personal i no per obligació, i ho veuen com una part important de la seva identitat i de la seva fe. Aquestes idees equivocades afecten molt aquestes dones en la seva vida quotidiana, tant a l'escola com a la feina o simplement pel carrer.

Per exemple, a alguns instituts de Parla (Madrid), es va prohibir el hijab a classe, i algunes noies van haver de treure-se'l si volien continuar estudiant. Això va generar protestes i molta indignació, perquè vulnerava el dret a la llibertat religiosa. També hi ha moltes dones musulmanes que expliquen que reben mirades o comentaris ofensius pel carrer, i que se senten discriminades o tractades com si fossin menys per portar un vel.

Al món laboral, també tenen més dificultats per trobar feina. Un estudi publicat el 2024 va mostrar que el 65% de les dones amb hijab no eren ni tan sols trucades per fer una entrevista de feina, mentre que altres candidates amb el mateix currículum, però sense vel sí que eren considerades. Això demostra com els prejudicis poden limitar molt les seves oportunitats.

Fins i tot s'han donat casos de violència simbòlica o atacs a la seva identitat. A Getafe, per exemple, un mural feminista va ser pintat per sobre amb burques i

missatges islamòfobs. Aquest tipus d'agressions fan que les dones musulmanes se sentin rebutjades o invisibilitzades dins d'una societat que diu ser oberta i inclusiva.

Tot això fa molt de mal, perquè moltes d'aquestes dones estan intentant viure la seva vida amb llibertat, estudiar, treballar i construir un futur, però constantment han de justificar com vesteixen o què creuen. El fet que les vegin com a "dones oprimides" sense escoltar-les ni entendre la seva realitat fa que se sentin estigmatitzades, i també afecta la seva autoestima i les seves oportunitats. Per això, és molt important donar veu a les dones musulmanes, escoltar-les i trencar amb els estereotips, perquè no totes viuen la religió ni la cultura de la mateixa manera.

A Espanya, diverses figures polítiques i grups socials han expressat postures crítiques o hostils cap a les dones musulmanes, especialment pel que fa a l'ús del hijab i la seva presència en l'espai públic. A continuació, es presenten alguns exemples destacats:

- **Antonio Martínez**, tinent d'alcalde de Vox a Molina de Segura (Múrcia), va publicar un vídeo a TikTok mostrant mares musulmanes portant els seus fills a l'escola. Aquest acte va desencadenar una onada de comentaris ofensius i racistes a les xarxes socials, generant por i tensió entre la comunitat musulmana local.
- **Alicia V. Rubio**, diputada de Vox a l'Assemblea de Madrid, ha estat coneguda per les seves posicions crítiques envers el feminisme i l'islam. Ha expressat opinions que qüestionen la compatibilitat de la cultura musulmana amb els valors occidentals
- El grup ultra **Joventut Combativa** va vandalitzar un mural feminista a Getafe, pintant burques sobre els rostres de dones com Frida Kahlo i Clara Campoamor, i afegint missatges islamòfobs com "Aquest és el verdader patriarcat, l'islàmic". Aquest acte va ser condemnat per les autoritats locals com a racista i extremista.
- En l'àmbit mediàtic, alguns articles d'opinió han criticat l'ús del hijab, considerant-lo una imposició patriarcal i qüestionant les protestes contra la seva prohibició en centres considerant-los actituds i discursos contribueixen a l'estigmatització de les dones musulmanes a Espanya, limitant la seva participació plena en la societat i afectant negativament la seva integració i benestar.

1.5.1 Dones marroquines als camps de maduixes

En el cas de les dones marroquines que treballen als camps de maduixes a Huelva, la situació és encara més complicada. Aquestes dones, contractades en origen per treballar en la recol·lecció de maduixes, són majoritàriament d'origen rural, amb poques opcions laborals al seu país. Són seleccionades amb criteris com estar casades, divorciades o vídues i tenir almenys un fill menor d'edat, cosa que assegura el seu retorn al Marroc.

Aquestes dones pateixen sovint situacions d'abús i explotació laboral, però són incapaços de denunciar-ho per por de perdre aquesta oportunitat que és vital per a les seves famílies. Malgrat les dures condicions laborals, moltes d'elles opten per guardar silenci, ja que depenen completament d'aquests ingressos per garantir la subsistència de les seves famílies al Marroc.

Els diners que guanyen són enviats gairebé íntegrament al seu país d'origen per cobrir necessitats bàsiques com l'alimentació, l'educació dels seus fills, o fins i tot per construir una casa o comprar electrodomèstics. Així, mentre aquestes dones sostenen les seves famílies econòmicament, carreguen amb el pes de la precarietat i la invisibilitat social, convertint-se en una peça essencial d'un sistema que no sempre respecta la seva dignitat.

1.6 Feminisme, religió i identitat: la veu crítica de Najat El Hachmi

Najat El Hachmi és una escriptora catalana d'origen amazic, nascuda al Marroc i traslladada a Catalunya amb la seva família quan era petita. Al llarg dels anys, s'ha convertit en una veu destacada sobre les qüestions d'identitat, migració, religió i gènere. La seva trajectòria vital i literària l'ha portat a reflexionar en profunditat sobre què significa créixer entre dues cultures, especialment des de la perspectiva d'una dona d'origen musulmà.

L'escriptora Najat El Hachmi. / ACN. [Regió7. \(2018\). Fotografia de Najat El Hachmi](#)

1.6.1 Temes principals de la seva obra

En els seus llibres i intervencions públiques, Najat tracta temes com la construcció de la identitat, el pes de les tradicions, el paper de la dona dins l'islam, la pressió de la comunitat, la llibertat individual, el patriarcat i la dificultat d'integrar-se en una societat occidental sense perdre la pròpia veu. Denuncia les desigualtats que viuen moltes dones i, alhora, qüestiona com s'ha anat normalitzant el masclisme dins algunes pràctiques religioses i culturals.

1.6.2 La doble realitat de les dones musulmanes

Un dels punts més contundents que exposa en el vídeo que vaig analitzar és que **la religió, tal com s'ha aplicat històricament, és misògina**. Segons ella, l'islam (com altres religions) ha estat utilitzat com a eina per justificar la desigualtat entre homes i dones. I ho fa no només a través de discursos, sinó mitjançant normes molt concretes que afecten la vida quotidiana de les dones. Un exemple clar que denuncia és el dret matrimonial desigual: **un home musulmà pot casar-se amb una dona cristiana o jueva, però una dona musulmana no pot fer-ho amb un home no musulmà**. Aquest fet, segons El Hachmi, revela que el que es vol protegir

no és l'autonomia de la dona, sinó el control de la descendència. La dona és vista com un vehicle per transmetre la religió —“el ventre que porta”, com diu ella.

1.6.3 L'evolució del discurs masclista dins l'islam

Najat El Hachmi explica com els discursos masclistes dins l'islam han anat evolucionant i adaptant-se als nous temps, però sense deixar de discriminar les dones. Segons ella, posar la religió per sobre de tot ja no és una qüestió espiritual, sinó una eina política. Això es veu clarament en missatges tradicionals com el que ensenya "com pegar a una dona sense deixar marca". Abans, aquests discursos els feien homes amb barba i una imatge molt conservadora, però ara els transmeten dones joves amb hijab modern, educades, universitàries i molt actives a les xarxes socials.

Aquest canvi d'estratègia fa que els missatges siguin més atractius i moderns, però continuen defensant les mateixes idees de sempre: el paper de la dona està condicionat per un sistema patriarcal. Tot i que no parlen obertament de la discriminació o de temes com la maternitat, perquè saben que serien rebutjades, transmeten missatges que continuen col·locant les dones en una posició subordinada.

A més, Najat destaca una estratègia molt comuna ara: culpar els traductors de l'Alcorà dels continguts masclistes, dient que són ells qui han interpretat els textos de manera patriarcal. Així, es diu que l'Alcorà en si no és masclista, sinó que el problema està en com s'ha traduït. Per a ella, aquest argument és una manera d'intentar amagar que el sistema religiós té una base clarament discriminatòria contra les dones.

1.6.4 La crítica al concepte de feminisme islàmic

Finalment, Najat rebutja el concepte de "feminisme islàmic". Creu que es pot ser feminista i musulmana, però no es pot parlar de feminisme dins de l'islam, perquè aquesta religió està construïda sobre un sistema que perpetua la desigualtat de gènere. És a dir, per molt que es vulgui reformar o reinterpretar, l'islam continua

proposant un model masculista. També fa referència a Aïats de l'Alcorà que han estat interpretats com a prova de la superioritat de l'home sobre la dona, com aquest:

“Els homes són responsables de les dones perquè Déu els ha preferit sobre elles...”

Aquest tipus de versicles han estat utilitzats, segons El Hachmi, per legitimar estructures patriarcals que permeten controlar la llibertat, el cos i les decisions de les dones en nom de la fe.

Un altre aspecte central de la seva crítica és **el concepte de “lliure elecció”**. Posa l'exemple del vel: tot i que moltes dones el porten afirmant que és una decisió personal, ella insisteix que aquesta elecció sovint no és tan lliure com sembla. Les pressions familiars, comunitàries i socials fan que moltes dones no tinguin realment l'opció de no portar-lo sense conseqüències. Per tant, el problema no és el vel en si, sinó **l'absència d'un context en què realment es pugui escollir**.

1.6.5 Les desigualtats culturals i sexuals que viuen les dones musulmanes

Najat El Hachmi denuncia no només la lectura misògina que sovint es fa de la religió islàmica, sinó també com aquesta es barreja amb normes culturals que imposen desigualtats profundes. En el seu discurs, posa el focus en les diferències de tracte entre nois i noies dins les comunitats musulmanes: mentre als homes se'ls convida a explorar el plaer i a gaudir de la vida, a les dones se les adverteix, se les controla i se les educa en la por. Aquest missatge no forma part explícita del contingut religiós, però es transmet a través d'una cultura patriarcal que penalitza la llibertat femenina.

Ella mateixa, criant-se en una zona rural del Marroc, pensava que aquest control era degut a la manca d'educació o desenvolupament del territori. Però amb el temps comprèn que no és una qüestió de pobresa, sinó d'una estructura social que manté aquest sistema com a forma de control.

Cita també la sociòloga **Laila Simani**, que recull converses amb dones marroquines, on moltes expressen el malestar i la falta de llibertat sexual que viuen. Aquestes

dones expliquen com els seus desitjos són invisibilitzats, mentre es reforça un únic camí per a elles: el matrimoni i la maternitat. En aquest context, **el matrimoni no és només una institució, sinó una obligació**, especialment per a les dones, que han d'arribar-hi "intactes", és a dir, verges. La seva vida sexual no és una decisió personal, sinó un tema col·lectiu, vinculat a l'honor familiar.

El Hachmi remarca com **el destí de la dona es redueix sovint a ser mare**, i es fa servir una dita molt coneguda del profeta Muhammad per legitimar aquest paper: "*El paradís és als peus de la mare.*" Aquesta frase, tot i que pot semblar una exaltació del rol matern, s'utilitza per presentar la maternitat com la màxima aspiració femenina, negant altres formes de realització personal.

Finalment, recorda una realitat colpidora que fins fa poc era vigent al Marroc: **si un home violava una dona, podia evitar la condemna penal casant-se amb la seva víctima**. Aquest fet, que ha estat àmpliament criticat per moviments feministes, revela fins a quin punt el sistema legal també pot operar en contra de la llibertat i la dignitat de les dones.

1.6.6 Reflexió final

Najat El Hachmi exposa amb contundència la complexa realitat que viuen les dones musulmanes, atrapades entre dues dimensions sovint irreconciliables: una societat occidental que les observa amb estereotips i prejudicis, i una cultura d'origen que perpetua estructures patriarcals profundament arrelades. Per a l'autora, aquestes dones han de fer front a una doble lluita: contra la discriminació externa i contra un sistema intern que limita la seva autonomia i les redueix a rols tradicionals com la maternitat o la submissió familiar.

El Hachmi critica amb fermesa la interpretació masclista que s'ha imposat històricament en l'islam. Segons ella, la religió ha estat utilitzada com una eina per justificar la desigualtat de gènere, legitimant normes i pràctiques que subordinen les dones. Aquesta subordinació es manifesta tant en preceptes legals com en codis socials que controlen les decisions, el cos i la llibertat de les dones. En aquest context, l'autora rebutja el concepte de "feminisme islàmic", considerant que no es

pot parlar d'igualtat dins d'una estructura que perpetua el domini masculí per la seva pròpia naturalesa.

Pel que fa a la cultura marroquina, Najat denuncia com aquesta reforça les desigualtats mitjançant una combinació de tradicions culturals i preceptes religiosos que limiten la capacitat de les dones per construir una identitat lliure. Les normes socials imposen a les dones un camí establert, on la maternitat, el matrimoni i l'obediència són presentats com les úniques vies legítimes de realització personal. A més, la pressió per mantenir l'honor familiar sovint condemna aquestes dones a viure sota constants renúncies i silencis, anul·lant la seva veu i autonomia.

Amb la seva obra literària i el seu discurs públic, El Hachmi defensa la necessitat urgent d'un canvi profund. Reclama espais on les dones puguin qüestionar les normes opressives sense por de represàlies, i critica la manipulació del concepte de "lliure elecció" quan aquest està condicionat per pressions familiars, comunitàries o religioses. Segons ella, la llibertat només pot ser real si es pot exercir sense restriccions ni conseqüències.

2. Marc pràctic

2.1 Entrevistes

2.1.1 Perfils de les Dones Entrevistades

Hiba Toukbal: Hiba és una jove influencer de 18 anys que utilitza les xarxes socials per defensar el hijab, la religió islàmica i el feminisme des d'una perspectiva musulmana. Amb una mirada crítica i compromesa, dona veu a moltes joves que, com ella, volen expressar la seva identitat lliurement, sense haver de renunciar a cap part d'elles mateixes.

Istar Montull: Istar, doctorada en antropologia centrada en el poble amazigh, és professora de biologia a secundària i també imparteix classes en una escola d'adults. És una dona catalana compromesa amb les qüestions socials i culturals, especialment aquelles vinculades a les migracions i la diversitat. La seva passió pel món amazic l'ha portat a aprofundir en aquesta cultura, posant un èmfasi especial en el rol de la dona i les seves tradicions religioses i socials. Amb l'objectiu d'entendre i connectar millor amb aquesta comunitat, ha après la llengua amaziga, fet que li ha permès establir vincles més profunds i una comprensió més rica i autèntica des de dins.

Fatima Amou: Fatima és una enginyera de 26 anys, d'origen amazic i marroquí. Musulmana practicant i portadora de hijab, es caracteritza per un perfil discret i una vida allunyada de les xarxes socials. Prefereix centrar-se en la seva trajectòria professional i personal, vivint la seva fe i les seves conviccions amb serenitat, independència i compromís.

Rania Bakali: Nascuda a Catalunya l'any 2006, és estudiant de primer de batxillerat. Va créixer dins d'una família musulmana i va practicar la religió durant la infància, però amb el temps ha deixat de considerar-se musulmana. La seva trajectòria personal li ha permès desenvolupar una mirada crítica i reflexiva sobre la religió i la cultura.

Muyadila: La Muyadila és una dona musulmana d'origen marroquí que es dedica a compartir contingut relacionat amb les dones musulmanes. Tot i que el perfil és públic, prefereix mantenir-se en l'anonimat: no mostra la seva cara ni la seva identitat. El seu objectiu no és visibilitzar-se a si mateixa, sinó reflexionar en veu alta i generar pensament crític mitjançant vídeos on tracta temes com la identitat, la religió, la pressió social o els estereotips que envolten les dones musulmanes. He pogut contactar amb ella i m'ha dit que podria contestar a unes preguntes.

2.1.2 Respostes i anàlisi

Hiba Toukbal:

L'entrevista amb Hiba Toukbal ([vegeu Annex 1](#)), influencer i activista, m'ha proporcionat una visió sobre la realitat de les dones musulmanes que viuen entre dues cultures. A través de les seves paraules, es fa evident com la identitat i el sentiment de pertinença poden ser objecte de conflicte i adaptació constants.

Una de les primeres qüestions que destaca és la seva experiència creixent al País Basc després d'haver emigrat del Marroc amb només cinc anys. La seva adaptació inicial va ser fàcil, però amb el pas del temps va experimentar xocs culturals que li van fer sentir que no encaixava plenament en cap dels dos mons. Aquest fenomen, que ella descriu com ser "massa espanyola per ser marroquina" i alhora "massa marroquina per ser espanyola", exemplifica el repte de construir una identitat híbrida.

Pel que fa al paper de la dona musulmana a Espanya, Hiba subratlla la percepció errònia de ser vistes com a "oprimides". Segons ella, aquest prejudici encara està molt arrelat, i explica com s'han pres decisions per les dones musulmanes sense el seu consentiment, tant per imposar com per prohibir pràctiques com el hijab. Aquesta reflexió revela la doble opressió que sovint pateixen les dones musulmanes: d'una banda, per part de la societat majoritària, i de l'altra, per la seva pròpia comunitat, que espera d'elles una conducta impecable i sense errors.

Un dels moments més colpidors de l'entrevista és quan Hiba relata una experiència de violència islamòfoba que va presenciar de petita. Aquest incident, on un home borratxo va intentar arrencar-li el hijab a la seva mare, no només li va deixar una

empremta profunda, sinó que també posa en evidència la gravetat de la islamofòbia en l'entorn públic.

A les xarxes socials, Hiba destaca que són una eina clau per al seu activisme, tot i que també són un espai on rep insults i amenaces diàries. Aquesta realitat reflecteix la necessitat de combatre els prejudicis des d'una doble perspectiva: l'educació i la visibilització. Malgrat això, el suport de la seva família i la seva fe l'han ajudat a mantenir-se ferma i compromesa amb els seus valors, malgrat les crítiques.

Per acabar, Hiba defensa un feminisme inclusiu que reconegui i respecti la diversitat d'experiències femenines, especialment les de les dones musulmanes. Considera essencial trencar amb la idea simplista que el hijab sempre simbolitza opressió i posa èmfasi en la importància de respectar la llibertat de cada dona per decidir sobre la seva pròpia vida.

Istar Montull:

El 26 de maig vaig poder entrevistar a Istar Montull ([vegeu Annex 2](#)), professora i experta en cultura amaziga. Aquesta entrevista em va permetre aprofundir en el paper i la realitat de les dones amazigues, tant en les seves comunitats d'origen com en la diàspora. Les seves respostes ofereixen una visió enriquidora sobre les dinàmiques de gènere i els desafiaments que afronten aquestes dones.

Una de les idees que més em va impressionar és com Istar descriu la força i la centralitat de les dones amazigues. Per a ella, són figures fonamentals no només per la cura de les relacions familiars, sinó també per la seva capacitat d'adaptar-se a entorns canviants. Va parlar d'una "constant dualitat" que viuen: mantenir les seves tradicions mentre intenten integrar-se en una societat que sovint no les comprèn completament. Aquesta situació les converteix en agents de canvi dins de les seves comunitats, un paper que assumeixen amb valentia i determinació.

Respecte a les diferències entre homes i dones amazics, Istar destaca que els homes tendeixen a mantenir-se més lligats a estructures tradicionals i rols establerts. Mentrestant, les dones no només assumeixen la cura de la família, sinó que també treballen per crear nous espais per a elles mateixes i per a les seves

comunitats. Aquesta capacitat d'adaptar-se i reinventar-se, sovint sense el reconeixement que mereixen, reflecteix la seva extraordinària resiliència.

També vam parlar sobre els estereotips que persisteixen al voltant de la cultura amaziga i musulmana. Istar em va fer reflexionar sobre com sovint es percep aquestes dones com a simples "guardadores de tradicions". No obstant això, segons ella, són molt més que això: són líders que lluiten per mantenir viu el seu patrimoni cultural alhora que desafien barreres i obren nous camins en contextos diferents. Va insistir que donar-los veu i escoltar les seves històries és clau per comprendre i valorar el que aporten a la societat.

Al final de l'entrevista Istar va reflexionar sobre com millorar la convivència intercultural. Per a ella, el respecte per les decisions d'aquestes dones, el reconeixement de la seva contribució i la creació d'espais per expressar-se són essencials per avançar cap a una societat més justa i inclusiva.

Fatima Amou:

He tingut l'oportunitat d'entrevistar la Fatima Amou ([vegeu Annex 3](#)), una enginyera de 26 anys d'origen amazic i marroquí, musulmana practicant que porta hijab i manté un perfil discret. Durant l'entrevista, em va sorprendre la seva senzillesa i claredat en compartir les seves experiències.

Una de les primeres preguntes que li vaig fer va ser com es presentava quan algú li preguntava d'on era. Em va dir que sempre es defineix com a espanyola i catalana, cosa que reflecteix com viu amb naturalitat la seva identitat cultural i religiosa. També li vaig preguntar com era ser musulmana en un país com Espanya, i em va explicar que, tot i no ser un país musulmà, sent que pot practicar la seva religió amb llibertat. Aquesta visió em va semblar molt positiva.

Quan li vaig preguntar per què havia triat estudiar enginyeria, em va explicar que era una carrera amb poques dones, cosa que la motivava encara més a trencar barreres. A més, em va comentar que sempre ha comptat amb el suport de la seva família, especialment de la seva mare, que la va animar a estudiar i ser independent.

Un dels moments més interessants de l'entrevista va ser quan li vaig demanar si alguna vegada havia hagut de demostrar més que els altres pel fet de ser dona, musulmana o d'origen marroquí. Em va sorprendre la seva resposta: mai ha tingut aquesta sensació. Fatima m'ha transmès una seguretat i confiança que la defineixen molt bé.

Finalment, també vam parlar sobre els prejudicis que encara existeixen i com sovint es jutja les dones musulmanes per la seva manera de vestir. Fatima va destacar que el que cal és gent sense prejudicis, disposada a entendre la seva realitat amb una ment oberta. També em va parlar de figures que l'han inspirat, com Khadija, la primera esposa del profeta Muhammad, i de com la seva fe i el seu exemple li donen força per contribuir a la societat.

La seva experiència m'ha permès entendre que es pot ser musulmana practicant, portar hijab i, alhora, ser una dona formada, independent i amb una carrera d'enginyeria. Tot i els prejudicis que encara existeixen, Fatima demostra que amb esforç, convicció i suport familiar es poden trencar estereotips.

Rania:

L'entrevista amb Rania Bakali ([vegeu Annex 4](#)), una jove d'origen marroquí que ha decidit abandonar la religió musulmana i adoptar una postura agnòstica, m'ha ofert una visió molt personal i profunda sobre la seva experiència vivint entre dues cultures i qüestionant la seva fe. Rania em va explicar que, tot i créixer en una família musulmana, mai no s'ha sentit plenament identificada amb la pràctica religiosa, i que la seva família sempre li ha respectat la llibertat de creences.

Un moment clau que la va marcar va ser el viatge a la Meca quan tenia 14 anys, on no va aconseguir connectar emocionalment amb l'islam, fet que va consolidar la seva decisió d'allunyar-se de la religió. També va compartir com la seva experiència com a dona és diferent segons el context: mentre que a Espanya se sent lliure, al Marroc percep moltes limitacions imposades per la cultura i la religió, especialment en qüestions com la vestimenta i les llibertats personals de les dones.

La Rania va posar de manifest la contradicció que viu entre ser no musulmana i formar part d'una comunitat que sovint no accepta aquesta posició, i com això li

genera una perspectiva crítica, però també empàtica envers les dones que continuen dins de l'islam.

Aquesta conversa m'ha fet reflexionar sobre la complexitat de les identitats culturals i religioses en contextos transnacionals, i sobre la importància de respectar les diferents maneres d'entendre la fe i la llibertat personal.

Muyadila:

Quan vaig entrevistar a Muyadila ([vegeu Annex 5](#)), ella va descriure amb molta claredat la complexitat de viure com a dona musulmana marroquina a la societat catalana o espanyola. Va explicar que el seu dia a dia és un desafiament constant per trobar equilibri entre identitats que sovint entren en conflicte. És dona, musulmana, marroquina i catalana, i aquestes capes no sempre s'integren de manera fluida, fet que la porta a adaptar-se contínuament segons l'entorn. Muyadila assenyala que, en certs contextos, sent la pressió de demostrar que és "moderna", mentre que en altres ha de reafirmar que és "una bona musulmana". Aquesta necessitat d'ajustar-se constantment no prové d'una llibertat real, sinó de la por a ser rebutjada o mal compresa, un procés que descriu com esgotador.

Ella assenyala que les dones musulmanes afronten pressions creuades: des de les seves comunitats, que solen esperar obediència i discreció, fins a la societat occidental, que les empeny a trencar amb les seves arrels culturals i religioses per "alliberar-se". En el seu cas, la seva lluita sempre ha estat trobar un camí propi, defensant el seu dret a vestir-se, pensar i viure segons els seus desitjos, encara que això impliqui desafiar les expectatives tant internes com externes.

Muyadila posa èmfasi en la necessitat de trencar amb l'estereotip que les dones musulmanes són submises o que manquen de pensament crític. Afirmar que moltes són crítiques i lluitadores, però que sovint no troben espais per expressar-se o simplement no són escoltades. "No estem en silenci perquè no tinguem res a dir, sinó perquè moltes vegades el món no està disposat a escoltar-nos", diu.

Malgrat les contradiccions que afronta, Muyadila hi veu una oportunitat per reflexionar i reconstruir la seva identitat. Segons les seves paraules, ser dona musulmana avui és un acte de resistència, tant contra el masclisme dins de les

comunitats musulmanes com contra la islamofòbia i els prejudicis a la societat occidental. Per a ella, aquest difícil equilibri és també una manera de crear quelcom nou i autèntic que reflecteixi veritablement el que són les dones musulmanes al món contemporani.

2.2 Formulari

2.2.1 Anàlisi

El formulari que he dissenyat té com a objectiu explorar les experiències i perspectives de dones musulmanes en temes com l'educació, la llibertat, la religió, les oportunitats laborals i la seguretat. Amb un total de 39 preguntes, he intentat entendre les diferències i similituds entre les dones marroquines que viuen al Marroc i les que formen part de la diàspora, principalment a Espanya. Tot i això, la majoria de les respostes provenen de dones d'origen marroquí residents a Espanya, fet que ha marcat el focus de l'anàlisi.

Les 31 respostes recollides provenen principalment de dones d'entre 15 i 25 anys amb un perfil estudiantil. Aquestes aportacions han revelat dades clau sobre la seva realitat quotidiana:

- **Educació i oportunitats:** Les participants que viuen fora del Marroc assenyalen que han tingut més oportunitats d'estudiar i desenvolupar-se que al seu país d'origen. Aquest fet reflecteix la influència positiva de l'entorn en l'accés a l'educació.
- **Llibertat de decisions:** Tot i que moltes dones es perceben lliures per prendre decisions sobre aspectes com estudis, matrimoni o carrera professional, sovint es troben condicionades per factors socials, familiars o culturals.
- **Pressió cultural i religiosa:** Les respostes evidencien una major pressió cultural que religiosa. Mentre el 64% considera que no es troben pressionades per seguir normes religioses, un percentatge significatiu sí que experimenta pressió en relació amb les normes culturals.

- **Relació amb la religió:** Moltes dones viuen la religió de manera personal i espiritual, però també s'identifiquen dificultats per mantenir-ne la pràctica a causa de pressions externes, especialment pel que fa al hijab.

- **Violència masclista i seguretat:** Més de la meitat han presenciats situacions de violència masclista, i el 38% han viscut aquesta violència directament. Aquestes experiències generen emocions com impotència i inseguretat, evidenciant la persistència d'aquest problema en els seus entorns quotidians.

- **Àmbit laboral:** Tot i una percepció general de respecte, algunes dones han experimentat situacions de discriminació, especialment per motius de religió o procedència.

- **Projeccions de futur:** Les aspiracions de les dones participants són diverses i inclouen objectius professionals, educatius, estabilitat familiar i autorealització. Aquestes perspectives reflecteixen un fort desig de millora i superació personal.

En conclusió, les dades obtingudes del formulari mostren una realitat rica i diversa, plena de matisos i amb una gran complexitat. Tot i els avenços en alguns àmbits, encara hi ha barreres significatives que limiten la plena llibertat i igualtat d'oportunitats per a moltes dones musulmanes. Aquestes respostes posen de manifest la necessitat de continuar treballant per superar prejudicis i oferir un entorn més respectuós i inclusiu.

3. CONCLUSIÓ

Al llarg del meu treball de recerca, he explorat com les dones musulmanes construeixen la seva identitat vivint entre dues cultures: la tradició marroquina inculcada a casa i la societat espanyola. Aquesta investigació ha inclòs entrevistes amb diverses dones musulmanes, reflexions sobre textos d'autores com Najat El Hachmi i una anàlisi teòrica sobre la situació de la dona musulmana tant al Marroc com a Espanya.

A través de les entrevistes i la revisió de literatura, he arribat a la conclusió que la hipòtesi inicial —la possibilitat que les dones musulmanes visquin entre dues cultures construint una identitat pròpia— és vàlida, però plena de matisos i complexitats. Les dones musulmanes naveguen constantment entre valors tradicionals i moderns, creant formes úniques d'entendre i viure la seva identitat.

Les dades recollides mostren que moltes dones treballen per reinterpretar l'islam d'una manera que sigui compatible amb els seus valors i ideals. Malgrat la presència de barreres estructurals com el patriarcat i la discriminació, aquestes dones es mostren actives i resilients. També he constatat que la situació de les dones musulmanes varia segons el context: al Marroc, persisteixen desigualtats de gènere en les lleis i pràctiques socials, mentre que a Espanya, encara que s'ofereixen més drets i oportunitats, moltes continuen experimentant discriminacions i prejudicis.

He après que el feminisme islàmic és una eina clau per a moltes dones que, des de dins de la seva comunitat, qüestionen normes restrictives i reivindiquen la seva autonomia. Algunes decideixen mantenir una visió feminista de la seva religió, mentre que d'altres opten per distanciar-se'n si consideren que no respecta els seus ideals personals.

Aquest treball m'ha fet més conscient de les desigualtats i limitacions que aquestes dones han de superar. També m'ha permès valorar la seva força, determinació i capacitat d'adaptació per transformar les seves realitats i construir narratives més inclusives.

Personalment, aquesta recerca ha estat un procés de creixement i aprenentatge profund. M'he endinsat en la complexitat de ser dona musulmana en societats diverses, i m'ha ajudat a entendre la importància d'escoltar les seves veus sense prejudicis ni estereotips. Crec que aquest treball pot interessar a totes aquelles persones que volen reflexionar sobre la diversitat cultural i la igualtat de gènere, inspirant-les a construir una societat més respectuosa i inclusiva.

Estic molt satisfeta amb els resultats i convençuda que entendre les experiències d'aquestes dones és essencial per avançar cap a un futur en què la diversitat sigui reconeguda com un valor fonamental i no com una barrera. El camí cap a la igualtat és llarg, però cada petit pas compte, i confio que estem avançant en la direcció correcta.

4. DIFICULTATS

Aquest treball de recerca ha estat molt difícil des del principi. Vaig començar enfocant-me en Afganistan, però després ho vaig canviar perquè la meva tutora considerava que no estava prou preparada per abordar aquest tema. Va ser un embolic total. Afortunadament, la meva tutora em va ajudar a triar un tema més adequat i enriquidor.

Quan finalment vaig escollir aquest tema per al TR, em vaig trobar amb moltes dificultats. Una de les principals va ser trobar informació objectiva. Cada perfil que cercava era diferent, i això em va obligar a acotar al màxim la informació. En un inici, havia acumulat una gran quantitat de dades, però quan em vaig adonar que el màxim de pàgines era entre 40 i 50, vaig haver de seleccionar només el més rellevant. Una tasca difícil ja que com he dit abans es un tema molt complex.

Pel que fa a la meva posició personal, aquesta ha canviat completament. Al principi, tenia una visió de l'islam, i ara en tinc una de totalment diferent. Ha estat un tema molt personal, i m'ha costat acceptar molts aspectes al llarg del procés.

En la part pràctica, em vaig trobar amb restriccions de temps. Vaig contactar un total de 21 dones musulmanes amb diversitat de perfils, però només em van respondre 5. D'aquestes, 3 eren musulmanes, 1 havia deixat l'islam, i 1 simplement oferia la seva visió, encara que no era musulmana ni d'origen marroquí.

Pel que fa a la cultura, vaig observar que al Marroc hi ha una gran varietat de tradicions. Vaig intentar enfocar-me més en la cultura amaziga, ja que és una de les més predominants al Magrib. Tot i així, per manca de temps, no vaig poder aprofundir tant com hauria volgut.

Malgrat les dificultats i les limitacions, crec que aquest procés ha estat molt enriquidor i m'ha ajudat a créixer tant acadèmicament com personalment.

5. FONTS D'INFORMACIÓ

5.1 Webgrafia

- **Observatori Andalusí.** (2023). *Estudi sobre la població musulmana a Espanya*. Recuperat de

<https://comisionislamica.org/2022/03/14/estudio-demografico-de-la-poblacion-musulmana/>

- **Caminteresse.** (s. d.). *Què és la xaria?* Recuperat de

<https://www.caminteresse.fr/societe/quest-ce-que-la-charia-117578/>

- El Hachmi, N. (3 de desembre de 2020). *Islam y mujeres: la encrucijada* [Vídeo]. Conferència Comadre de Oro. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=Y1PDLGakwS8&t=422s>

- Wadud, A. (2022, setembre). *Amina Wadud, teòloga feminista musulmana*. Atrio. Recuperat de

<https://atrio.org/2022/09/amina-wadud-teologa-feminista-musulmana/>

- Bozar. (2017, 30 de noviembre). *Hommage à Fatima Mernissi* [Evento]. Bozar.

<https://www.bozar.be/fr/calendrier/hommage-fatima-mernissi>

- Wheeler Centre. (n.d.). *Asma Barlas*. The Wheeler Centre. Recuperado el 19 de junio de 2025, de

<https://www.wheelercentre.com/people/asma-barlas>

- Callejo, D. (2025, 26 de febrero). *Estudiantes de tres institutos de Parla se manifiestan contra la prohibición del uso del hiyab en las aulas*. Cadena SER.

<https://cadenaser.com/cmadrid/2025/02/26/estudiantes-de-tres-institutos-de-parla-se-manifiestan-contra-la-prohibicion-del-uso-del-hiyab-en-las-aulas-ser-madrid-sur/>

- Desconegut. (n.d.). *Mudawana*. Recuperat el 19 de juny de 2025, de <https://es.scribd.com/document/112624894/Mudawana>
- Cadenaserv, Agencia EFE. (2024, 24 de diciembre). *Marruecos restringe la poligamia y el matrimonio de menores*. Cadena SER. <https://cadenaser.com/nacional/2024/12/24/marruecos-restringe-la-poligamia-y-el-matrimonio-de-menores-cadena-ser/>
- Wikipedia. (s. f.). *Asma Lamrabet*. En *Wikipedia, la enciclopedia libre*. Recuperado el 19 de junio de 2025, de https://es.wikipedia.org/wiki/Asma_Lamrabet
- Ministerio de Trabajo y Economía Social. (s. f.). *Actualidad Internacional Sociolaboral* (n.º 110) [PDF]. Recuperado el 19 de junio de 2025, de https://www.mites.gob.es/ficheros/ministerio/mundo/revista_ais/196/110.pdf
- Arab, C. (2010). La migración circular femenina marroquí en Huelva: impacto y cambio. *Obets. Revista de Ciencias Sociales*, 5(2), 165–174. https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/16095/1/OBETS_05_02_01.pdf
- Fundación Euro-Mediterránea de Mujeres. (s. f.). *Fathiya Saidi*. Recuperado el 19 de junio de 2025, de <https://www.euromedwomen.foundation/pg/fr/profile/fathiyasaidi>

5.2 Bibliografía

- **1986. Lerner, G. (1986). *La creación del patriarcado*. Oxford University Press.**
- Ali, Z. (2020). *Feminismo e islam: Las luchas de las mujeres musulmanas contra el patriarcado*. Akal Editorial.

6.ANNEXOS

6.1 Formulari anònim qualitatiu

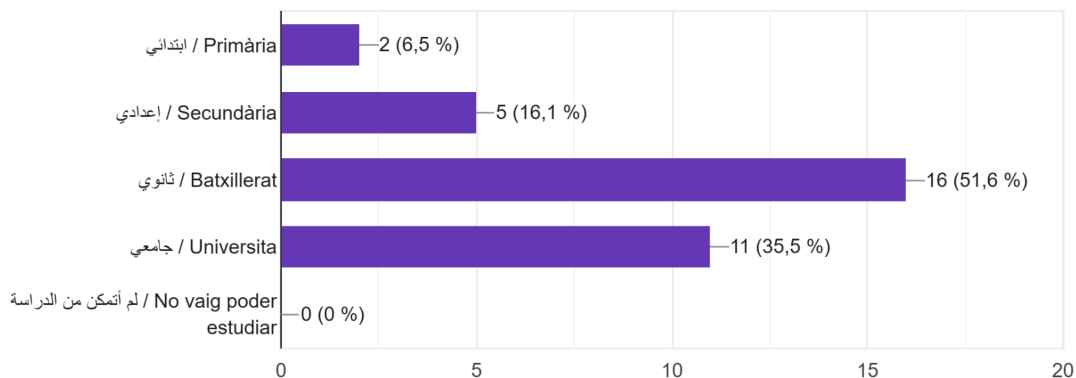
El formulari que he elaborat inclou una sèrie de preguntes dissenyades per entendre millor les vivències de dones musulmanes en relació amb aspectes com l'educació, la llibertat, la religió, les oportunitats laborals i la seguretat. Amb un total de 39 preguntes, l'objectiu és recopilar dades comparatives entre les comunitats marroquines que viuen al Marroc i aquelles que formen part de la diàspora, especialment a Espanya. Tot i això, a causa del fet que només 7 respostes van ser de dones residents al Marroc, l'anàlisi se centra principalment en la comunitat espanyola d'origen marroquí.

El formulari també inclou preguntes obertes, que han permès aprofundir en experiències personals i donar veu a situacions específiques. En total, 31 dones musulmanes van respondre el formulari, la majoria d'entre 15 i 25 anys, amb un perfil predominantment estudiantil.

Respostes i anàlisi

ما هو المستوى الدراسي الذي وصلت إليه؟ / Fins a quin nivell vas estudiar?

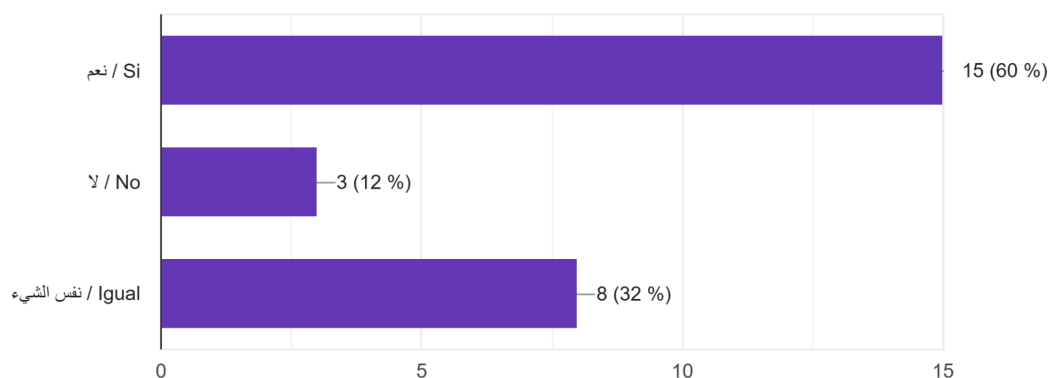
31 respostes

إذا كنت تعيشين خارج المغرب: هل كانت لديك فرص أكثر للدراسة؟ / Si vius fora del Marroc: has tingut més oportunitats d'estudiar que al teu país d'origen?

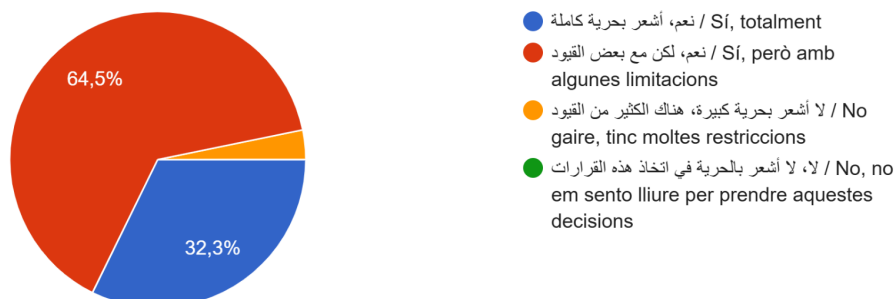
خارج المغرب: هل كانت لديك فرص أكثر للدراسة؟

25 respostes

He inclòs una pregunta destinada a les persones que viuen fora del Marroc: *"Has tingut més oportunitats d'estudiar que al teu país d'origen?"*. La majoria de les respostes van ser afirmatives, destacant que el fet de viure fora els havia ofert més possibilitats educatives que les que tenien al Marroc.

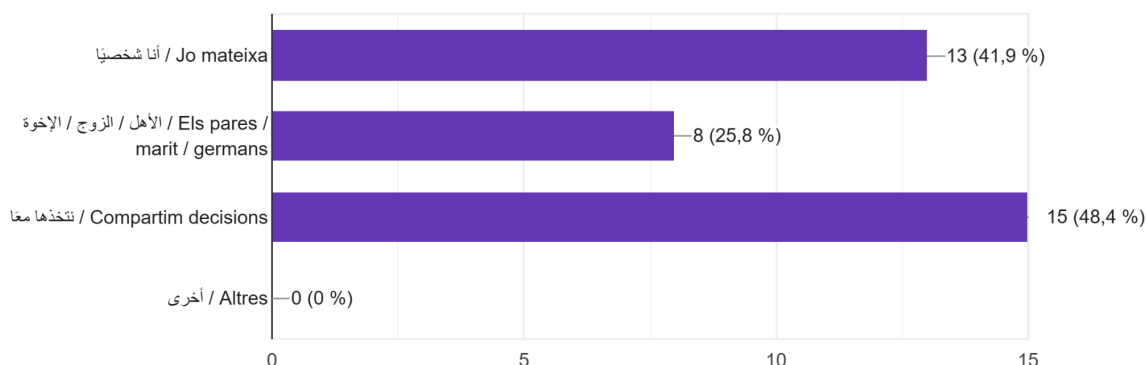
Et sents lliure per prendre decisions sobre la teva vida? Per exemple, respecte a: Els teus estudis, El matrimoni o les relacions personals, La teva feina o carrer... الدراسة الزواج أو العلاقات الشخصية العمل أو المسيرة المهنية...
31 respostes

Respecte a la pregunta: *"Et sents lliure per prendre decisions sobre la teva vida?"*, enfocada en aspectes com els estudis, el matrimoni o les relacions personals, i la feina o carrera professional, la gran majoria va respondre afirmativament, però amb algunes restriccions. Això posa de manifest que, tot i tenir cert grau d'autonomia, encara hi ha factors culturals, familiars o socials que poden limitar la seva capacitat de decisió totalment lliure.

من يتخذ القرارات في بيتك عادة؟ Qui sol prendre les decisions a la teva llar?

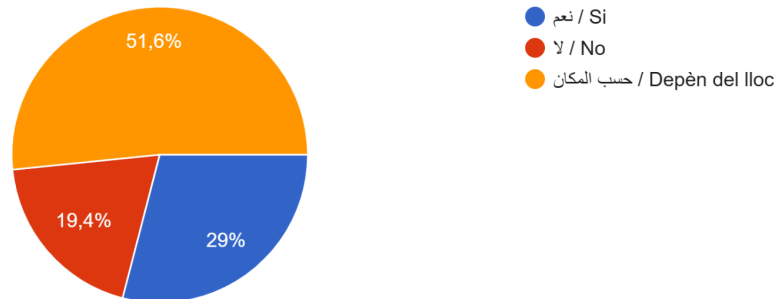
31 respostes

Pel que fa a la pregunta *"Qui sol prendre les decisions a la teva llar?"*, la meitat de les respostes indiquen que les decisions es prenen de manera compartida. Això reflecteix una dinàmica familiar més equilibrada en termes de responsabilitat i participació en la presa de decisions.

هل يمكنك ارتداء ما تشائين دون أن تتعرضي للحكم أو الانتقاد؟ Et pots vestir com vols sense sentir-te jutjada?

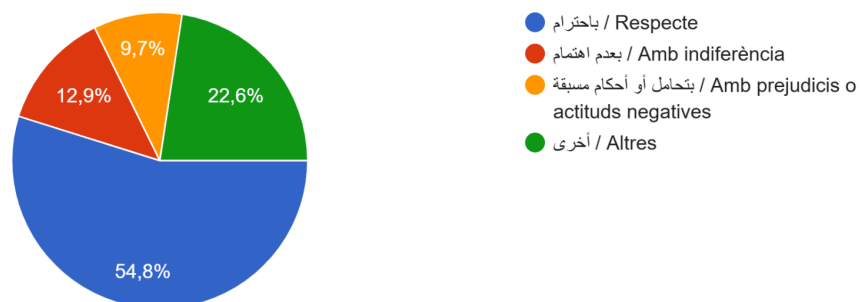
31 respostes

Quan es tracta de la llibertat d'expressar-se a través de la vestimenta, les respostes obtingudes reflecteixen una realitat complexa: més de la meitat de les dones entrevistades han assenyalat que aquesta llibertat està condicionada pel lloc on es troben. Aquesta dada posa de manifest com el context social i cultural determina la capacitat de vestir-se segons les pròpies preferències sense por al judici extern.

Si treballes (o has treballat), com et tracta la societat pel fet de ser dona i treballar? (Quan diem "societat", ens referim a persones del teu entorn com el/la ... مثل المدير/ة، الزملاء/الزميلات، أفراد العائلة، الجيران ...)

31 respostes

Quan se'ls ha preguntat com perceben el tracte de la societat pel fet de ser dones treballadores, entenent per societat les persones del seu entorn, com ara caps, companys/es, familiars o veïns/es, la majoria ha afirmat que reben un tracte respectuós.

Tot i així, en aprofundir amb una pregunta relacionada: *Si en algun moment no t'has sentit respectada, vols explicar què va passar?*, algunes participants van compartir experiències que reflecteixen situacions de menyspreu i discriminació.

Una d'elles va relatar:

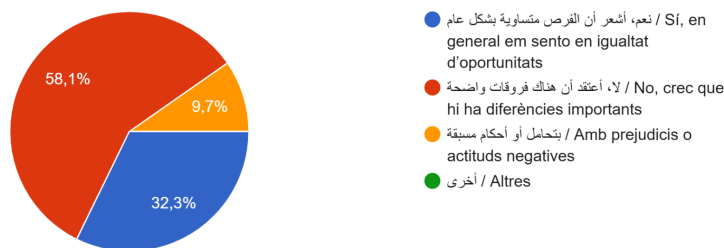
"En un treball on només hi havia jo com a dona musulmana, durant els quatre mesos que hi vaig estar ningú no va venir a parlar amb mi ni a preguntar-me res; ni tan sols sabien el meu nom."

D'altres van assenyalar motius específics, com la religió o la procedència:

"Principalment per la meva procedència i la religió."

Aquestes respostes revelen que, malgrat una percepció general de respecte, encara existeixen barreres importants basades en estereotips i prejudicis.

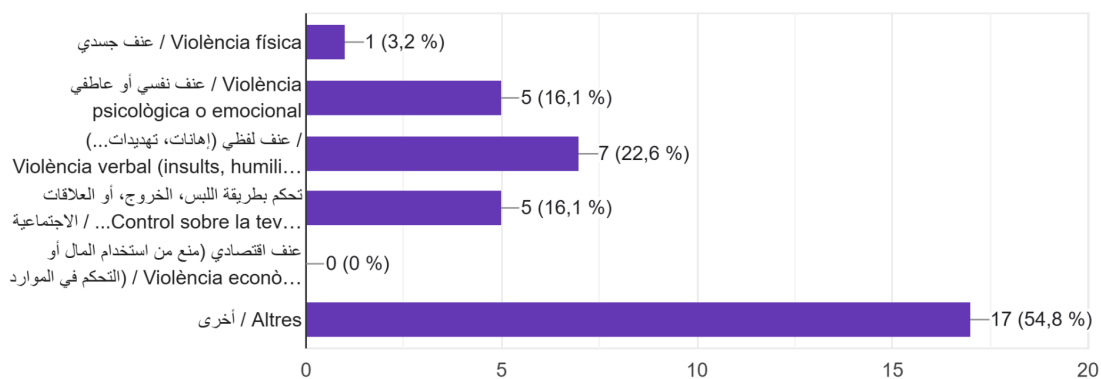
هل تعتقدين أنك كامرأة / Creus que, com a dona, tens les mateixes oportunitats laborals que els homes?
تملكين نفس الفرص في العمل مثل الرجال؟
31 respostes

إذا كانت الإجابة / Si la resposta és sí, quin tipus de violència has patit? (pots marcar més d'una opció)

نعم، ما نوع العنف الذي تعرضت له؟ (يمكن اختيار أكثر من خيار)

31 respostes

Davant la pregunta: *Has presenciat alguna vegada una situació de violència masclista en el teu entorn?*, més de la meitat de les enquestades van respondre que sí. Aquesta dada evidencia que aquest problema està molt present en el seu dia a dia i ressalta la necessitat d'abordar-lo amb urgència.

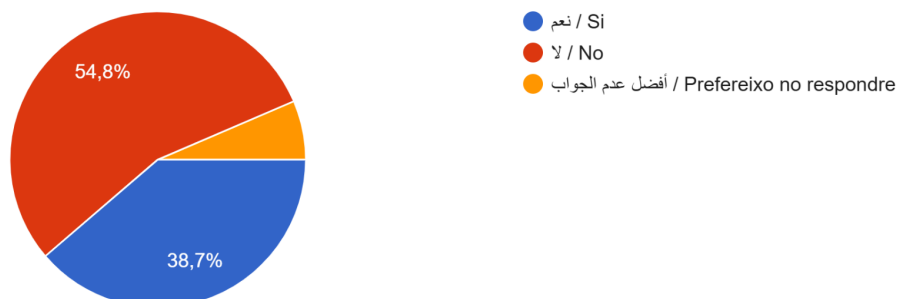
Quan vaig demanar que expliquessin com es van sentir o com van reaccionar davant aquestes situacions, sis persones van compartir les seves experiències:

- *Era petita i no podia reaccionar com ho faria avui en dia.*
- *Sentia impotència, però no vaig poder fer res.*
- *Impotència, perquè la violència provenia d'un desconegut i tenia un caràcter islamòfob.*
- *Impotència.*
- *Em vaig sentir molt malament, com si m'ho haguessin dit a mi.*
- *En silenci.*

Aquestes respostes mostren com aquestes experiències generen emocions difícils i expliquen per què sovint resulta complicat actuar davant la violència masclista i la discriminació.

Has viscut personalment alguna forma de violència masclista? (Pot ser violència verbal, física, psicològica, control, etc.) هل سبق لك أن تعرضت شخصيًا لأي شك... ضد المرأة؟ (مثل العنف اللفظي، الجسدي، النفسي، التحكم، إلخ)

31 respostes

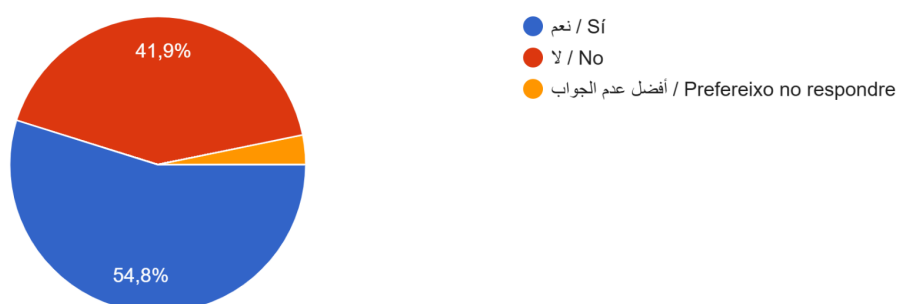

Davant la pregunta: *Has viscut personalment alguna forma de violència masclista? (Pot incloure violència verbal, física, psicològica, control, etc.)*, un 38% de les persones enquestades van afirmar haver patit algun tipus d'aquesta violència.

Aquest resultat posa en evidència que la violència masclista continua sent una realitat preocupant per a moltes dones, transcendent les fronteres culturals, socials i religioses.

Has presenciada alguna vegada una situació de violència masclista en el teu entorn? هل سبق لك أن شهدت حالة عنف ضد امرأة في محيطك؟

31 respostes

Sobre la pregunta: *Has presenciada alguna vegada una situació de violència masclista en el teu entorn?*

Més de la meitat de les enquestades van respondre que sí, cosa que reflecteix la presència significativa d'aquest problema en els seus entorns quotidians i posa de manifest la necessitat d'abordar-lo amb urgència.

Relacionat amb la pregunta anterior, vaig preguntar si volien explicar què van sentir o com van reaccionar:

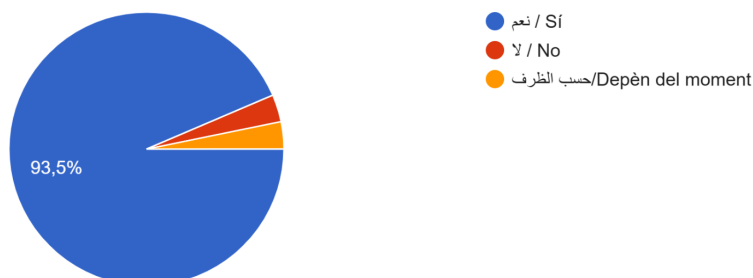
Sis persones van respondre:

- Era petita i no podia reaccionar com ho faria avui en dia.
- Sentia impotència, però no vaig poder fer res.
- Impotència, perquè la violència provenia d'un desconegut i tenia un caràcter islamòfob.
- Impotència.
- Em vaig sentir molt malament, com si m'ho haguessin dit a mi.
- En silenci.

Aquestes respostes mostren la complexitat emocional i la dificultat per actuar davant situacions de violència masclista i discriminació.

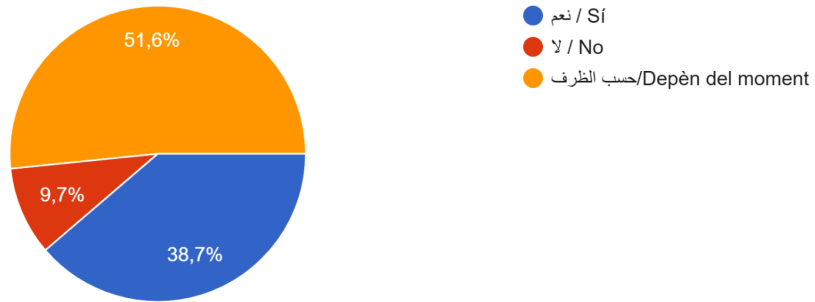
Seguidament, vaig plantejar una qüestió clau: *Et sents segura en els següents entorns?* Les respostes obtingudes van posar de manifest una clara variabilitat, ja que la percepció de seguretat canviava significativament segons l'espai i les circumstàncies.

A casa teva في المنزل
31 respostes

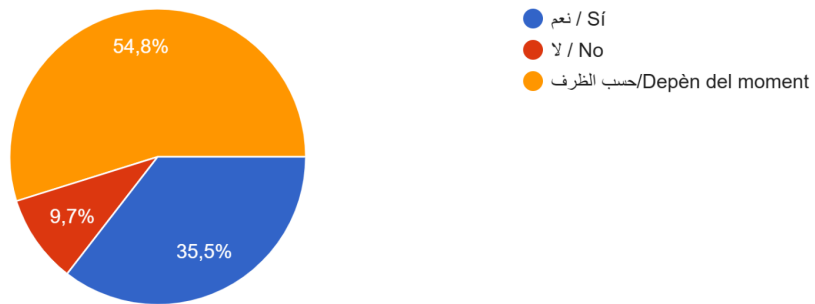
Al carrer o en espais públics: في الشارع أو الأماكن العامة

31 respostes

En el transport públic (bus, metro, tren...) في وسائل النقل العامة (الباص، المترو، القطار...)

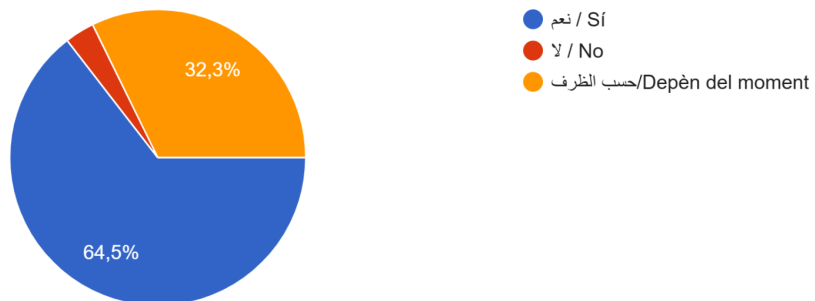
31 respostes

Altres espais on passes temps (espais d'oci, esport, etc.) في أماكن أخرى تقضين فيها وقتك (كالرياضة، الترفيه

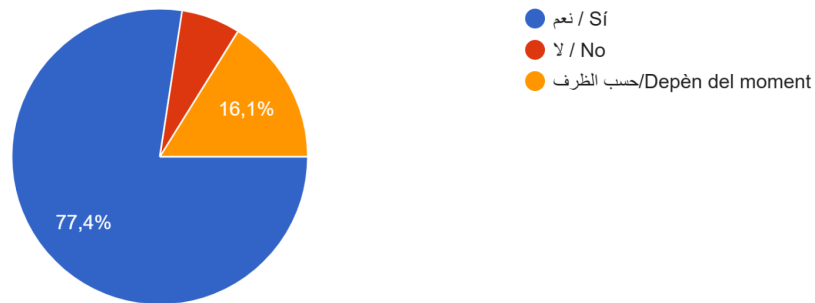
الخ)

31 respostes

Al teu entorn laboral o acadèmic (feina, institut, universitat...): في مكان عملك أو دراستك

31 respostes

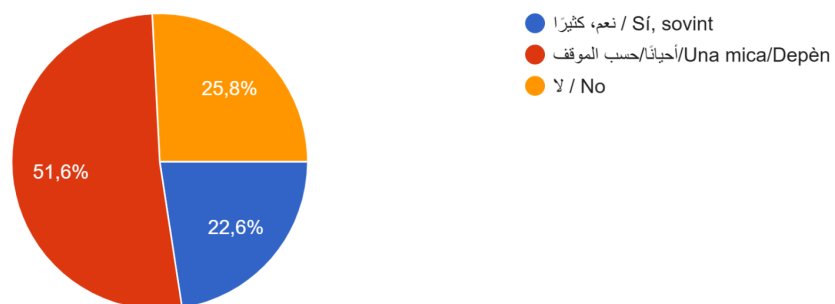

Relacionat amb aquestes preguntes, vaig voler aprofundir una mica més en les experiències personals sobre la inseguretat. Quan vaig preguntar si volien afegir alguna situació que les hagués fet sentir insegures, dues participants van compartir les seves vivències. Una va explicar que, de nit, mentre caminava pel carrer, va ser perseguida per homes, una experiència que va provocar-li molta por. L'altra va comentar que sovint se sent nerviosa en certs espais i que, quan això passa, prefereix marxar del lloc tan ràpid com pot per evitar situacions desagradables. Aquestes respostes mostren com la inseguretat encara és una realitat que afecta moltes dones en el seu dia a dia

Et sents pressionada per seguir normes culturals pel fet de ser dona? هل تشعرين بضغط للالتزام بتقاليد أو

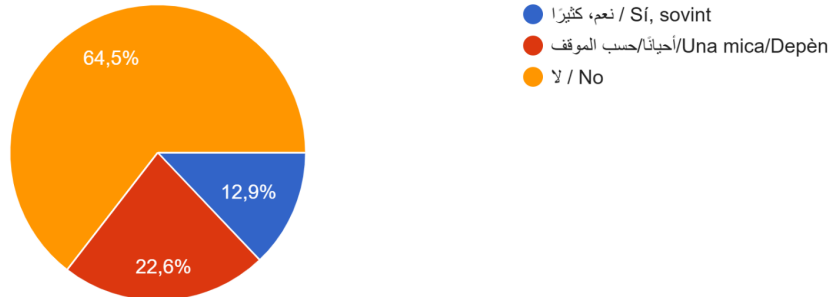
أعراف ثقافية لكونك امرأة؟

31 respostes

Et sents pressionada per seguir normes religioses pel fet de ser dona? هل تشعرين بضغط للالتزام بقواعد دينية فقط لأنك امرأة؟

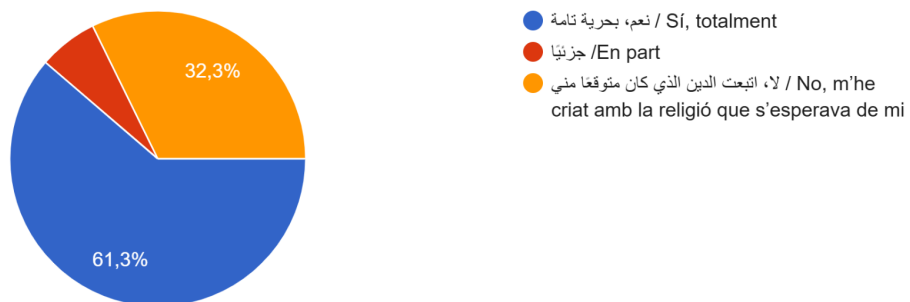
31 respostes

També vaig preguntar si se sentien pressionades per seguir normes culturals pel fet de ser dones, i la majoria va respondre que sí, tot i que aquesta pressió varia segons la situació o el context. En canvi, en formular la mateixa pregunta però centrada en la religió — *Et sents pressionada per seguir normes religioses pel fet de ser dona?* — el 64% va respondre que no. Aquest contrast indica que aquestes dones perceben més llibertat en relació amb la religió que no pas respecte a les normes culturals.

Has tingut la llibertat d'escollir la teva religió? هل أُتيحت لك حرية اختيار دينك؟

31 respostes

La pregunta sobre si han tingut la llibertat d'escollir la seva religió va obtenir aquestes respostes: el 61,3% va dir que sí, totalment, mentre que el 32% va respondre que no, explicant que s'han criat amb la religió que s'esperava d'elles.

Per tal d'entendre com les dones musulmanes perceben i viuen la seva religió actualment, vaig plantejar una pregunta oberta: "**Com definiries la teva manera de viure la religió actualment?**". Aquesta pregunta permetia explorar diferents perspectives sense limitar les respostes a opcions predeterminades.

Dels comentaris rebuts, es poden destacar algunes idees clau:

- **Relació personal i espiritual:** Moltes respostes reflecteixen una relació íntima i personal amb la religió. Per exemple:

"Visc l'Islam com una guia espiritual personal. Em concentro en la meva relació amb Allah, intento fer les cinc oracions diàries i viure amb honestedat i compassió."

"Es el més important per mi i la practico el millor que puc."

- **Llibertat i consciència:** Algunes dones expressen sentir-se alliberades o segures en la seva manera d'experimentar la religió, com per exemple:

"Amb consciència i sense por de ser jutjada ni menyspreada."

"Actualment em sento 100% lliure sent musulmana."

- **Pressions i dificultats:** Tot i això, també es perceben pressions externes, especialment pel que fa al hijab o les expectatives socials:

"Sí que em sento certament pressionada en alguns aspectes, per exemple amb el tema del hijab, però en general em sento còmoda amb la meva religió."

"Intentant seguir-la a diari encara que costi degut a pressions socials/familiars."

- **Relació en construcció:** Algunes respostes reflecteixen una evolució o un camí per millorar en la pràctica:

"Amb molt per aprendre però en el bon camí."

"Intento fer el millor que puc, però sé que puc millorar."

Migració i experiències relacionades

He inclòs preguntes específiques per entendre com perceben les dones musulmanes la seva experiència migratòria i el seu impacte en aspectes com la

llibertat personal, la identitat cultural i les aspiracions per millorar la situació de les dones al seu país d'origen.

Com ha canviat la teva vida des que vas migrar?

Les respostes reflecteixen una varietat d'experiències:

- **Positivitat en l'educació i oportunitats personals:**

"Molt bé, he estudiat el que volia fer."

- **No experiència directa de migració:**

"Vaig néixer a Espanya."

"Jo no he migrat, però sí que els meus pares, i jo crec que a millor."

"لم أهاجر بعد" (Encara no he migrat).

Et sents més lliure al país on vius ara?

- **Sí (64%):** La majoria troba que viure al país d'acollida els ofereix més llibertat.
- **No (35%):** Algunes dones consideren que no han guanyat llibertat, ja sigui per discriminació o barreres culturals.

En què ho notes?

Les respostes a aquesta pregunta oberta detallen les percepcions sobre la llibertat:

- **Limitacions per la discriminació o la falta de respecte:**

"في بعض المواقف لا يكون اي احترام للمرأة" (En algunes situacions no hi ha cap respecte per a les dones.)

"No PUC seguir la Meva religió molt bé, i amb un entorn que només et jutjan."

- **Aspectes positius:**

"Si em sento lliure, però si que hi ha moments o lloc on trobes a gent racista."

"La manera de vestir y expressarse en algunas cosas."

"في الأمان" (En seguretat.)

Has pogut mantenir la teva identitat cultural com a dona marroquina?

- **Sí (55%):** Una lleugera majoria expressa que han pogut conservar la seva identitat cultural.
- **No (44%):** Algunes dones senten que la identitat cultural es dilueix a causa de les pressions del context d'acollida.

Què t'agradaria canviar sobre la situació de les dones al Marroc?

Les respostes mostren diverses perspectives sobre els reptes socials, culturals i laborals:

- **Respecte i protecció legal:**

"الاحترام و وضع قوانين صارمة بالنسبة لتحرش و عدم الاحترام و الاهانة" (Respecte i establiment de lleis estrictes contra l'assetjament i la falta de respecte.)

"Abolir el masclisme i l'assetjament."

- **Millora d'oportunitats:**

"Que estudien i treballen si poden."

"Que puguin estudiar."

- **Canvis culturals:**

"أريد تغيير عقلية التخلف في بعض العائلات" (Vull canviar la mentalitat retrògrada d'algunes famílies.)

- **Neutralitat:**

"No considero que el problema sigui el Marroc, simplemente on vagis et pots trobar gent que et pot fer sentir intimidada."

Projeccions de futur i aspiracions

Per concloure, he explorat les projeccions de futur i els somnis de les dones enquestades, amb l'objectiu de comprendre les seves expectatives personals i professionals. Les respostes, diverses i plenes d'esperança, reflecteixen un ventall d'aspiracions que combinen èxits individuals i contribucions familiars o socials.

Quines projeccions tens sobre la teva vida a futur?

Les respostes mostren una combinació d'objectius personals i professionals:

- **Educació i carrera professional:**

"Fer una carrera de geologia."

"Estudiar la carrera de criminologia."

"اتمام الدراسة في المجال الذي احبه و الاستقرار" (Finalitzar els meus estudis en el camp que m'agrada i establir-me.)

"أريد أن أصبح طبيبة أن أكون مستقلة لا أحتاج أي شخص" (Vull ser metgessa i ser independent, sense dependre de ningú.)

- **Estabilitat familiar i vida senzilla:**

"Hacer una vida simple amb la meva família."

"العيش بسلام" (Viure en pau.)

احلامي كثيرة و عديدة لكن حلمي ان استطيع أن اوفر لأبنائي و بناتي بالخصوص مكان و محيط ملائم لكي يعيشون فيه" (Tinc molts somnis, però el meu desig principal és proporcionar als meus fills, especialment a les meves filles, un entorn adequat per viure en el futur, si Déu vol.)

- **Independència i autorealització:**

"Les meves projeccions són ser una noia que treballa i es sent a gust amb el seu treball, i fent coses que m'agraden."

"No dependre de ningú."

- **Objectius professionals alts:**

"العَمَلُ فِي امَاكِنٍ عَالِيَةٍ" (Treballar en llocs destacats.)

6.2 Entrevistes

- Annex 1

Hiba Toukbal: Influencer que defensa el hijab, la religió i el feminisme des d'un punt de vista musulmà.

ENTREVISTA EN FORMAT ESCRIT:

Hola, soc la _____, alumna de 1r de Batxillerat a l'Institut _____. Estic fent una entrevista per escrit a la Hiba Toukbal per parlar sobre el tema "Les dones entre dos mons". A través de les seves respostes, explorarem com és viure entre dues cultures, quins reptes es presenten i com es construeix la identitat en aquest context.

Hola, Hiba, moltes gràcies per participar en aquesta entrevista. Per començar, ens pots explicar qui ets? Qui és la Hiba?

Hola, soc la Hiba. Tinc 18 anys i visc al País Basc. Actualment, estudio Màrqueting i treballo en el sector turístic. A més, gestiono xarxes socials i participo activament en tasques d'activisme a través d'aquestes plataformes.

Vas créixer a Espanya amb arrels marroquines. Com ha estat créixer sentint-te part de dues cultures al mateix temps?

Vaig néixer al Marroc i vaig arribar a Espanya quan tenia gairebé cinc anys. Al principi, adaptar-me a la vida aquí va ser relativament senzill, ja que era petita i no comprenia del tot les diferències culturals. Però a mesura que anava creixent, vaig començar a experimentar xocs socials i culturals. Vaig viure diversos anys a Galícia, i com que era l'única marroquina i musulmana de la meva edat en aquell entorn, sentia que no encaixava ni d'un costat ni de l'altre.

Alguna vegada has sentit que havies de "triar" entre ser més marroquina o més espanyola? Has tingut la sensació de ser "massa" d'una per l'altra?

Bé, més o menys... per a alguns era massa espanyola per ser marroquina, i per a

altres massa marroquina per ser espanyola. En la meua opinió, sempre m'he sentit més marroquina que espanyola, perquè, en realitat, és el que soc.

A Espanya, moltes vegades es veu les dones musulmanes com a “oprimides”. Què en penses tu d'això? Has viscut moments en què et tractaven com si no tinguessis veu pròpia?

Lamentablement, aquesta és la realitat no només d'aquest país, sinó també de molts altres. Avui en dia, sembla que les dones musulmanes valem menys o que no tenim veu pròpia per parlar per nosaltres mateixes. Em sembla profundament preocupant veure com, en alguns llocs, es prenen decisions per nosaltres sense el nostre consentiment. Crec fermament que l'opressió es manifesta tant quan se t'imposa una cosa com quan se't priva de la llibertat de triar.

Has patit discriminació o islamofòbia? Pots compartir alguna experiència que t'hagi marcat? Com vas reaccionar?

Sí, com que soc una persona amb visibilitat pública, rebo amenaces i insults cada dia, cosa que demostra que la islamofòbia és molt present en el meu dia a dia. També, en espais públics, m'he hagut d'enfrontar a comentaris despectius i insults ocasionals, cosa que reflecteix una realitat preocupant que moltes persones encara ignoren o minimitzen.

L'experiència més impactant que he viscut no la vaig patir directament, sinó com a testimoni. Vaig veure com un home gran agredia la meua mare, intentant arrencar-li el hijab. Estava borratxo, va actuar amb violència i la va insultar greument. La situació va acabar en un procés judicial. Presenciar una cosa tan dura sent tan petita em va deixar una empremta profunda que fins al dia d'avui encara està molt present en la meua memòria.

T'has sentit alguna vegada pressionada per la comunitat musulmana per ser “més correcta”? O per la societat espanyola per ser “menys religiosa”?

Uau, respecte a l'última pregunta, realment és una pregunta molt interessant. La veritat és que sento pressió des dels dos costats. Per una banda, hi ha la comunitat marroquina i musulmana, que espera de mi una conducta impecable, ajustada a les seves expectatives, com si hagués de representar-los constantment sense marge d'error. Per altra banda, hi ha els espanyols no musulmans, que sovint em fan

comentaris com: “ets massa guapa i intel·ligent per ser musulmana”, com si la fe i el valor personal fossin incompatibles. És una doble càrrega que, tot i que m’ha fet més forta, també posa en evidència els prejudicis que encara persisteixen en tots dos contextos.

Quina opinió tens sobre el feminisme? Et sents inclosa com a dona musulmana? Creus que el feminisme occidental entén o respecta la diversitat d’experiències com la teva?

És una pregunta bastant profunda, i sincerament, sento que digui el que digui, potser no ho podré expressar del tot bé. Personalment, crec que el veritable feminisme sí que em respecta com a dona musulmana, perquè la seva essència està precisament en això: que cap dona se senti exclosa del moviment. Totes importem, i totes mereixem ser escoltades.

És cert que he escoltat i llegit opinions d’algunes feministes que veuen el hijab com un símbol d’opressió. No obstant això, no crec que s’hagi de jutjar ni rebutjar tot un moviment per les idees de determinades persones. Al final, el feminisme ha de ser un espai inclusiu, on es respectin les diferents realitats i decisions de cada dona.

Quina és la crítica més injusta que has rebut a les xarxes o a la vida real per ser dona musulmana? Com et mantens ferma en allò que creus?

Com he esmentat abans, rebo crítiques cada dia i des de diferents fronts. No obstant això, les més doloroses i injustes són, sens dubte, les que provenen de persones dins la meva pròpia comunitat musulmana. Algunes d’elles consideren que no mereixo ser musulmana simplement perquè no actuo segons les seves expectatives. És difícil enfrontar-se a aquest judici constant, especialment quan ve de qui, en teoria, hauria d’entendre’t i donar-te suport.

Pel que fa a com em mantinc ferma, no va ser fàcil al principi. Vaig passar de tenir una vida completament privada a estar exposada a insults i comentaris horribles de persones de tot tipus. Va arribar un moment en què vaig tocar fons, perquè realment sentia que no mereixia aquest nivell d’odi. Però amb el temps, vaig aprendre a gestionar-ho i a posar les coses en perspectiva. A poc a poc em vaig anar enfortint, fins a arribar al punt en què ja no m’afecta el que cada persona opini de mi. Ara sé qui soc, i això és el que realment importa. Tot això amb l’ajuda de Déu.

Quin paper ha tingut la teva família en el teu camí personal i professional? T'han donat suport sempre o hi ha hagut moments difícils per les decisions que has pres?

Gràcies a Déu, tinc una família meravellosa que sempre m'ha donat suport i m'ha escoltat. Puc dir amb total orgull que han estat una part fonamental en aquest projecte de vida que és el meu activisme a les xarxes socials. Segons ells, és motiu d'orgull veure com la seva filla s'enfronta públicament a tants prejudicis i estigmes socials, amb fermesa i convicció. El seu suport ha estat clau per continuar endavant.

I per acabar, vols deixar algunes paraules que creus que són necessàries per a la societat?

“La veritable llibertat s'aconsegueix quan la identitat de l'altre no es percep com una amenaça, sinó com una riquesa compartida.”

- Annex 2

Istar Montull – Doctorada en antropologia especialitzada en el poble amazic

TRANSCRIPCIÓ:

Hola, soc la _____, alumna de 1r de Batxillerat a l'Institut _____. Avui estic fent una entrevista en directe a la Istar com a part del meu Treball de Recerca, que tracta sobre el tema “Les dones musulmanes entre dos mons”.

Amb aquesta entrevista vull conèixer la seva visió i experiència personal sobre què significa viure entre dues cultures, quins reptes comporta aquesta doble identitat i com es viu sent dona en aquest context. La meva intenció és donar veu a diferents realitats i recollir mirades que sovint no es tenen en compte.

- Per trencar el gel, ens agradaria saber una mica més de tu. Com et descriuries? Qui ets, tant a nivell personal com acadèmic?

Uau, és una mica difícil, sempre la pregunta de “qui ets”, no? Perquè al final som moltes coses i depèn de cada moment. Però jo em definiria com una persona catalana, curiosa, que s’ha anat vinculant amb les persones veïnes del meu entorn, a través de viatges i de viure al mateix barri amb moltes persones amazigues i del Marroc. Això ha fet que, després de 15 anys de conviure amb persones del Marroc, pugui entendre i conèixer des de dins aquesta realitat, tot i ser conscient dels privilegis que tinc per haver nascut com a europea blanca i per haver pogut estudiar i tenir certes oportunitats. Soc molt conscient que això em posa en un rol de privilegi dins la societat, perquè la societat et mira d’aquesta manera. Però soc una persona a qui li ha agradat molt conèixer la gent amb l’essència del que són, i per això, com sempre dic, m’he ficat a les cuines de moltes cases per entendre com funcionen les persones amb les quals convisc.

- Per què vas decidir centrar el teu projecte en el poble amazic? Hi havia alguna pregunta que et rondava pel cap o alguna inquietud que et va impulsar a començar aquest projecte?

Doncs sí, de fet, el primer que em va passar és que vaig anar al Marroc, al meu primer viatge sense saber gairebé res del país. Allà em vaig adonar que hi havia una

cultura que em recordava la meua, una llengua que passava com la meua llengua, però que estava invisibilitzada i trepitjada: la llengua amaziga. Vaig veure que la gent que parlava amazic era tractada com a inferior per parlar aquesta llengua, i això em va cridar molt l'atenció.

Vaig començar a buscar vincles i vaig voler aprendre amazic, perquè igual que a mi m'agrada que a casa meua es parli català, jo arribava als pobles amazics i parlava amazic, i la gent ho valorava moltíssim. Això em va motivar a voler saber més i més. A més, quan vaig tornar aquí, em vaig adonar que molts dels meus veïns i veïnes del barri també eren amazics, i jo abans no ho sabia.

Va ser molt fàcil per a mi apropar-me a ells, conèixer associacions i famílies, i així vaig aprendre de manera natural. Volia entendre com funcionava aquesta cultura i llengua des de dins, amb naturalitat i respecte.

- Segons el que has pogut observar, quin és o ha estat tradicionalment el paper de la dona a la cultura amaziga?

Sabem que la cultura amaziga no només està present al Marroc, sinó que ocupa tot el nord d'Àfrica i diversos països. Fa uns quants anys que em dedico a investigar especialment la dona amaziga, tant al Marroc com aquí a Catalunya.

Els estudis i la història ens diuen que el rol de la dona amaziga és molt important, ja que ella és la transmissora de la llengua i de la cultura. Gràcies a les dones s'ha pogut conservar una cultura mil·lenària que, avui dia, encara està ben viva.

Aquesta conservació no només es dona a Tamasga, que és el territori amazic del nord d'Àfrica, sinó també a Europa, on hi ha molta presència amaziga. Per exemple, aquí a Catalunya la llengua amaziga és la tercera més parlada, després del català i el castellà. Què et sembla?

- Has notat diferències entre les dones segons si viuen en entorns rurals, urbans, o fins i tot a la diàspora? Creus que el context condiona molt les seves vivències?

Sí, això està clar. Crec que a totes les persones del món el context condiona 100% les vivències. I, de fet, a les zones rurals crec que la cultura s'ha mantingut més tradicional, com passa a tots els pobles.

Si mires aquí a Catalunya o a Espanya, passa igual: les zones més tradicionals són més rurals, mentre que a les zones urbanes hi ha més intercanvi amb altres

mentalitats, més oportunitats d'estudi i una major globalització. Això fa que les persones tinguin perspectives diferents i, al final, evolucionin de manera diferent. No vol dir que sigui millor o pitjor, sinó que tenen més opcions i coneixements per triar el que volen.

A la diàspora passa el mateix: hi ha molts fenòmens barrejats, molta gent, moltes cultures, i la gent estudia. Crec que la diferència més important està en les dones que estudien i les que no. Aquest factor canvia molt la mentalitat.

- Tu creus que hi ha moltes dones que estudien?

Sí, moltes.

- A la comunitat amaziga?

Sí.

No tinc dades exactes, però sé que les dones que estudien es desenvolupen de manera molt diferent respecte a les que no ho fan. També canvien molt les expectatives familiars entre unes i altres.

- Hi ha algun aspecte del tracte o la posició de les dones dins de la societat amaziga que t'hagi impactat especialment, tant en positiu com en negatiu?

És que, clar, per mi és una societat que, en general, trobo que s'equilibra. La societat amaziga —no pas "homosexual", que potser és un error del text transcrit— manté rols molt diferenciats entre dones i homes, però dins d'un cert equilibri.

Les dones cuiden molt: de la casa, de les relacions, de la família, dels fills... I els homes tenen un rol més enfocat al treball exterior, però també estan constantment aportant des d'un altre lloc. És molt diferent potser del que tenim a les societats modernes actuals —que tampoc tinc clar si són la millor de les opcions.

Hi ha moltes coses que m'agraden molt. M'encanta la humilitat que respiren les dones amazigues, la seva voluntat de cuidar, el seu saber estar. He après molt d'elles, no només en la manera de fer, sinó també en la manera de ser, d'estar, d'apropar-se a la gent. No sé, jo sempre m'he sentit molt benvinguda i molt acollida entre les dones amazigues.

- Històricament, la majoria de la població amaziga és musulmana. Com conviuen, segons el teu punt de vista, la religió islàmica i la cultura amaziga en el cas de les dones?

Històricament, els amazics no sempre han estat musulmans. Durant molts anys, seguien altres religions, no pas l'islam. I actualment, tampoc tots els amazics són musulmans. Potser sí que una gran part ho és —o com a mínim, els estats com el Marroc es declaren estats musulmans—, però això no vol dir que tota la població amaziga ho sigui.

En el cas de les dones, crec que la religió té un efecte important en la construcció de la seva identitat. Al final, la religió no només és una creença individual, sinó que juga un paper social i educatiu. Educa en valors, en normes socials, i aquests valors musulmans han entrat dins la cultura amaziga. Això ha fet que s'hagin adaptat certs valors culturals i, evidentment, ha tingut un impacte també en les dones.

- Però creus que les dones amaziques que són més islàmiques tenen menys llibertat que d'altres?

No ho sé. Jo només conec el moment present, i no tinc eines per comparar-ho amb com era abans. Per tant, no puc dir si tenen més o menys llibertat que abans.

- Has percebut tensió o contradiccions entre les pràctiques culturals i les creences religioses, o diries que conviuen de forma natural i harmònica?

És una pregunta molt difícil, aquesta. El que puc dir és que les persones vivim en contradicció constantment, siguem religioses o no. La religió, segons com l'apreguis o t'hagi estat transmesa, pot ser molt estricta i fer-te sentir contradiccions reals amb la manera com funciona el món avui en dia, que és tan globalitzat i amb tanta informació circulant. Crec que això pot generar conflictes interns, sobretot en l'àmbit relacional.

Ara bé, també penso: què no genera conflicte intern avui dia? Vivim en una realitat amb tantes opcions que, literalment, a vegades no sabem ni quin títol posar al nostre treball de recerca. Tot és complex, i no puc dir si és clarament una cosa o l'altra.

Jo no soc religiosa, així que parlo des d'aquest lloc. Però sí, he percebut tensions en algunes persones, i en altres no. Hi ha qui ha triat un camí amb responsabilitat, i hi ha qui l'ha triat de manera més inconscient o influït per factors externs. I és cert que hi ha pràctiques culturals i religioses que xoquen, i d'altres que poden conviure de manera molt natural perquè no s'interfereixen.

- Creus que hi ha molta diferència entre una dona del Marroc i jo, per exemple, que soc d'origen marroquí, però he crescut aquí?

Sí, crec que hi ha una diferència gran en el que esteu exposades. Vull dir, si una persona viu en una zona rural i només té aquell entorn, i tu vius aquí amb accés a estudis, a la feina, al transport públic, a espais segurs... això marca molt. És una mica com comparar el camp amb la ciutat. Però també hem de tenir en compte que ara hi ha internet a tot arreu, tant al Marroc com aquí, i això també canvia moltes coses.

A més, hi ha molts altres factors a tenir en compte: quin tipus de família tens, quins estudis tenen els teus pares o tu mateixa, quin tipus d'amistats tens... Tot això fa que les vivències siguin molt diverses. Per tant, no crec que es pugui classificar tan fàcilment dient "les dones al Marroc són així" i "les d'aquí són així". La realitat és molt més complexa.

Crec que tenim una necessitat constant de classificar, de posar etiquetes, però la meva experiència —haver viscut entre dos mons durant molt temps— m'ha ensenyat que no podem mirar el món només amb blancs i negres, amb bons i dolents. Hi ha mil maneres de viure l'islam, de viure la cultura amaziga, de ser dona. I això cal reivindicar-ho.

- Hi ha alguna història, testimoni o vivència que t'hagi quedat especialment gravada durant el teu procés d'investigació?

Sí, a mi m'ha impactat molt conèixer, en general, les diferents maneres de pensar, sobretot de persones que trenquen amb la norma, que no segueixen exactament el patró establert. Aquest tipus de perfils sempre m'han interessat molt, perquè m'agrada entendre com es construeixen les identitats que desafien les expectatives.

En aquest sentit, m'han marcat especialment algunes dones d'ascendència marroquina —és a dir, filles de persones marroquines— que han crescut aquí, a Catalunya, i que han desenvolupat camins diferents del que les seves famílies o l'entorn potser esperaven d'elles. Aquestes històries m'han ajudat molt a entendre com d'important és l'entorn i el context en la construcció personal.

Una història que em va quedar molt gravada és la d'una noia de Tortosa, una dona amaziga i musulmana, que va formar un grup amb altres dones i els ensenyava català. Aquella aula estava plena, amb unes trenta dones aprenent català gràcies a ella. I el més bonic era que l'aprenentatge es donava a través del vicle. No era

només una aula, era un espai de confiança, d'empoderament, de comunitat.

A més, avui dia veig moltes referents a través de les xarxes socials. És impressionant perquè, actualment, qui porta la bandera de l'amaziguitat a internet són sobretot dones. La gran majoria d'influencers o veus visibles dins del món amazic que jo segueixo són dones. I per a mi, això té molt valor. Són referents reals, perquè venen d'un lloc d'invisibilització. Han passat de ser silenciades a tenir veu pròpia, i a més, ho fan reivindicant cultura, llengua i identitat. Com sempre, les dones han estat —i continuen sent— les que cuiden, transmeten i sostenen la cultura amaziga.

-Des d'Europa, creus que tenim una imatge real del que significa ser dona amaziga musulmana, o encara funcionem a través d'estereotips?

Bé, crec que aquí a Europa tenim un problema molt gran: ens agrada classificar-ho tot, simplificar-ho tot. Necessitem etiquetar per entendre, i això sovint ens porta a reduir realitats molt complexes a idees molt simples que no fan justícia.

Per començar, la dona amaziga —i en general la identitat amaziga— encara està molt invisibilitzada. Encara se'ls anomena erròniament "marroquins" o "àrabs", quan en realitat els amazics són un poble molt més ampli, present en països com Algèria, Tunísia, Líbia, Egipte... no només al Marroc. I això fa molta ràbia, perquè es continua col·locant una etiqueta que no representa qui són realment. Cal reivindicar molt la identitat amaziga i el paper de la dona dins d'aquesta cultura, perquè si no, es dilueix dins d'una imatge massa genèrica que no és fidel.

I després, pel que fa a la religió, hi ha un estereotip claríssim sobre les persones musulmanes. Es tendeix a reduir-les a una sola imatge, com si totes visquessin la fe de la mateixa manera. Però cada persona viu la religió de manera diferent: hi ha qui ho fa d'una forma molt social, altres de manera més íntima, alguns de manera més estricta, altres més flexible... Hi ha tantes maneres de ser musulmà o musulmana com persones.

I sí, fa ràbia. Fa ràbia veure com es classifica i es jutja tan ràpidament, sense donar espai a la complexitat. A mi, personalment, també m'ha passat: he anat al Marroc i m'han dit "la taromit" (estrangera). I jo penso: "Però si no soc com una francesa ni com una llatinoamericana". Totes tenim històries, bagatges, maneres de viure diferents. I això també em molesta, que a mi mateixa se'm simplifiqui.

El que voldria és que se'm deixi ser qui soc. Que em deixin explicar-me, que

m'escoltin abans de jutjar. No que em diguin: "Tu ets una taromit (estrangera), per tant ja sé tot sobre tu." No, no ho saps. I això és el mateix que passa amb les dones amazigues i musulmanes: no som una etiqueta, som persones amb veus pròpies. I és fonamental trencar els estereotips i obrir espais d'escolta real.

- Des d'Europa, creus que tenim una imatge real del que significa ser dona amaziga musulmana, o encara funcionem a través d'estereotips?

Bé, crec que aquí a Europa tenim un problema molt gran: ens agrada classificar-ho tot, simplificar-ho tot. Necessitem etiquetar per entendre, i això sovint ens porta a reduir realitats molt complexes a idees molt simples que no fan justícia.

Per començar, la dona amaziga —i en general la identitat amaziga— encara està molt invisibilitzada. Encara se'ls anomena erròniament "marroquins" o "àrabs", quan en realitat els amazics són un poble molt més ampli, present a països com Algèria, Tunísia, Líbia, Egipte... no només al Marroc. I això fa molta ràbia, perquè es continua col·locant una etiqueta que no representa qui són realment. Cal reivindicar molt la identitat amaziga i el paper de la dona dins d'aquesta cultura, perquè si no, es dilueix dins d'una imatge massa genèrica que no és fidel.

I després, pel que fa a la religió, hi ha un estereotip claríssim sobre les persones musulmanes. Es tendeix a reduir-les a una sola imatge, com si totes visquessin la fe de la mateixa manera. Però cada persona viu la religió de manera diferent: hi ha qui ho fa d'una forma molt social, altres de manera més íntima, alguns de manera més estricta, altres més flexible... Hi ha tantes maneres de ser musulmà o musulmana com persones.

I sí, fa ràbia. Fa ràbia veure com es classifica i es jutja tan ràpidament, sense donar espai a la complexitat. A mi, personalment, també m'ha passat: he anat al Marroc i m'han dit "la taromit" (estrangera). I jo penso: "Però si no soc com una francesa ni com una llatinoamericana". Totes tenim històries, bagatges, maneres de viure diferents. I això també em molesta, que a mi mateixa se'm simplifiqui.

El que voldria és que se'm deixi ser qui soc. Que em deixin explicar-me, que m'escoltin abans de jutjar. No que em diguin: "Tu ets una taromit, per tant ja sé tot sobre tu." No, no ho saps. I això és el mateix que passa amb les dones amazigues i musulmanes: no som una etiqueta, som persones amb veus pròpies. I és fonamental trencar els estereotips i obrir espais d'escolta real.

- Com veus les noves generacions de dones amazigues? Diries que estan obrint nous camins o replantejant rols?

Crec que les dones del món, en general, ens estem replantejant moltes coses. Ja no responen al model antic que teníem fa dècades, i això també inclou les dones amazigues. Elles, com totes, estan vivint canvis profunds, perquè el món canvia molt ràpid i, per tant, s'han de crear models nous, maneres diferents d'estar i ser.

Les noves generacions de dones amazigues són molt diverses entre elles, sobretot en funció del lloc on han crescut. No és el mateix ser una dona amaziga a Catalunya que ser-ho al Marroc, o a Holanda, o a França. De fet, potser tu, que has crescut aquí, no tens gaire en comú amb una noia amaziga d'un altre país europeu, o fins i tot amb una cosina teva que ha crescut en un poble del Marroc. I això no és res dolent, al contrari. Vol dir que hi ha moltes maneres de viure l'amaziguitat i la feminitat avui dia.

El que veig és que sí, que s'estan creant noves generacions de dones que porten dins seu valors amazics, però també molts altres valors que han après del seu entorn actual. I això és molt poderós, perquè tenir més d'un referent, tenir més d'una manera d'entendre el món, et dona moltes més cartes per jugar. I sempre és millor tenir opcions, tenir varietat, que no pas quedar atrapada en un únic model.

- Quins factors creus que poden ser claus per millorar la situació de les dones amazigues i ampliar els seus drets i oportunitats? Tant en l'àmbit educatiu, com a través de l'activisme, les xarxes socials...

Quan vam fer l'estudi el 2022, una de les preguntes clau que vam fer a les dones va ser: què necessiteu? I les seves respostes són molt clares i molt potents.

En primer lloc, moltes van expressar que el racisme és un obstacle central. Van dir que necessiten que el racisme desaparegui, perquè dificulta molt la seva vida diària, l'accés a oportunitats i el sentir-se segures en societat. A més, demanaven espais on trobar-se entre dones, espais on es puguin sentir protegides, compartir experiències, intercanviar informació i créixer juntes des del suport mutu.

També és molt important el coneixement de la llengua, sobretot per les dones que han arribat fa poc. Poder aprendre la llengua del lloc on vius és bàsic per comunicar-te, per treballar, per entendre els teus drets i poder defensar-los. Per tant, cal facilitar l'accés a l'ensenyament de llengües com el català i el castellà, en aquest cas.

Una altra cosa que ens van dir que trobaven a faltar eren referents femenins. És a dir, dones com elles, amazigues o d'origen marroquí, visibles en l'àmbit educatiu, científic, cultural, activista... Dones que obrin camí, que puguin inspirar-ne d'altres, que siguin com llumetes que et diuen: "també ho pots fer." I aquestes referents no poden quedar-se només en l'àmbit familiar (mares, tietes, germanes), sinó que també han de ser públiques, potents, diverses.

I, evidentment, tot això ha d'anar acompanyat de canvis estructurals i legislatius. Perquè sensibilitzar és molt necessari, però no és suficient. Ha d'haver-hi lleis que protegissin les persones. Si algú fa un comentari racista o genera un discurs d'odi, hauria de tenir conseqüències. Les lleis han de garantir el respecte per la cultura, la llengua, la religió i la identitat de les persones. I això val per tothom: no només que la societat majoritària respecti les minories, sinó que hi hagi respecte recíproc.

Perquè sí, la intolerància existeix a tots costats. I si volem conviure, hem de començar per entendre, per escoltar, per protegir i respectar l'altre.

- I ja per acabar, si haguessis de resumir amb una sola idea tot el que has après de les dones amazigues, què destacaries? Un sentiment?

Buf... És molt difícil quedar-me amb una sola cosa, perquè he après moltíssim de les dones amazigues. Però si m'hi he de llançar, et diria que gràcies a elles he après la llengua, i això ho és tot. A través de la llengua, entens les maneres de fer, les maneres de relacionar-se, les formes de cuidar, de resistir... La llengua és la porta d'entrada a una cultura, i jo això ho he rebut de les dones. Perquè elles no m'han canviat de llengua quan era al Marroc, han continuat parlant amb mi en amazic i m'han permès aprendre-la. Això no ho oblidaré mai.

I si tingués espai per dir una cosa més, et diria que em fascina la capacitat d'adaptació que tenen. Davant de canvis, dificultats, silencis... Sempre hi són. Sempre hi han estat. Com a transmissores de la cultura, de la llengua, dels valors. Per tant, el que més destacaria és la seva força silenciosa i constant. Aquella que no crida, però que ho sosté tot.

- I per a la gent jove d'aquí, que potser no coneix gaire aquesta realitat, quin missatge t'agradaria transmetre? I què creus que hauríem d'entendre, qüestionar o mirar amb més empatia?

Per mi hi ha com dos punts importants. El primer, que és que tot allò que ens diuen

que és blanc o negre, bo o dolent, potser no és tan així. Que ens posem a descobrir els punts que hi ha entremig del bo i el dolent, entre el blanc i el negre, perquè allà és on està la diversitat i allà és on està el futur. Al final, jo és el que penso, no hi ha uns 'nosaltres som', 'vosaltres sou', no hi ha bàndols aquí. Aquí estem tots amb les mateixes necessitats, tenim cadascú la seva situació personal, que estem intentant vèncer totes les nostres batalles pròpies, siguin de diners, siguin d'un trauma, siguin de qui volem tirar endavant amb la vida.

Llavors, que siguem més humans i que deixem-nos tant d'etiquetes per les dues bandes. Que respectem sempre, que al final és el que hem de fer. O sigui, cadascú té la llibertat de fer el que vulgui, mentre respecti la resta.

I en segon lloc, que és el que volia comentar, que és que hi ha moltes cultures, identitats i persones que passen desapercebudes malgrat existir. I que els hem de donar l'oportunitat de conèixer la llengua i la cultura amaziga, que és una llengua que ha estat trepitjada històricament i que és superpresent aquí a Catalunya. Llavors, hem de conèixer-la, hem de visibilitzar-la. I això ho estan fent les dones molt bé. A través de les xarxes ara mateix, a través de... I ho hem de dir, ho hem de dir a la gent.

No pot ser que ens confonguin amb Marroc o amb àrabs o... No, no. O sigui... Que igual amb la llengua, amb les cultures, també passa amb les dones. Grans potències, gent molt potent, i això s'ha d'estar valorant perquè som dones. I això no és un tema de religió i no és un tema de cultura, és que és mundial. O sigui, a les dones no s'està donant el valor que se'ls hauria de donar, ni en una banda ni en l'altra. I això penso que és una cosa que vull transmetre.

Doncs que sí, que s'ha de tenir més mirada en no fixar-nos tant en els altres i fixar-nos més en nosaltres mateixos, d'a veure si estem fent les coses bé i estem respectant i estem donant visibilitat i veu a la gent que l'hem de donar.

Ha arribat l'hora d'acomiar-nos. Moltes gràcies per la teva participació i per compartir la teva experiència amb nosaltres.

Istar, 26 de maig de 2025

- Annex 3

Fatima Amou – És una enginyera de 26 anys, d'origen amazic i marroquí. Musulmana practicant, porta hijab i manté un perfil discret. Prefereix viure al marge de les xarxes socials, centrant-se en la seva vida professional i personal amb senzillesa i convicció.

TRANSCRIPCIÓ:

Hola, bona tarda. Em dic _____, soc alumna de primer de batxillerat i avui tinc l'honor d'entrevistar en directe la Fatima Amou, en el marc del meu Treball de Recerca.

Com et presentes quan algú et pregunta d'on ets?

Em presento com a espanyola, com a catalana.

Què és per tu ser musulmana en un país com Espanya?

Tot i que no és un país musulmà, és un país on pots practicar lliurement la teva religió. Des del meu punt de vista i des de la meva experiència, crec que com a dona musulmana puc actuar i practicar la meva religió lliurement.

Què et va portar a triar una carrera com a enginyeria? Et vas sentir recolzada en aquesta decisió?

La veritat és que, com que és una professió on no hi ha moltes dones, va ser una de les coses que em va portar a escollir-la. També perquè se'm donava bé la tecnologia, les matemàtiques, i volia estudiar alguna cosa relacionada. Quant al recolzament, per part de la família sempre he tingut suport, i també per part del meu entorn. Mai he tingut cap oposició ni cap problema en aquest sentit.

T'has trobat amb barreres o prejudicis per ser dona, musulmana o d'origen marroquí, dins del món acadèmic o laboral?

Dins del món acadèmic, no, mai he tingut cap problema. Dins del món professional tampoc, però sí que és veritat que al principi, quan comences a buscar feina, a vegades et descarten sense ni tan sols fer una entrevista. No sabia dir si és per ser

dona, musulmana o d'origen marroquí, però vaig notar que molts llocs no m'oferien ni l'oportunitat de parlar. No tinc cap experiència directa que confirmi que fos per això, però podria ser una raó. Realment, mai he tingut un problema clar ni directe.

Alguna vegada has sentit que havies de demostrar més que els altres?

No, no, mai he tingut aquesta sensació.

Ens podries explicar per què?

Perquè jo sempre he fet el que he pogut i fins on he arribat. Mai he tingut aquesta sensació de voler fer més que els altres o de demostrar que puc fer més que els altres, ja sigui perquè soc dona o perquè sigui musulmana o per qualsevol altre motiu.

Com vius la teva fe en el dia a dia? Et sents lliure per expressar-la o sents que has d'amagar-la?

Depèn, depèn de la persona, de si és una... O sigui, no la intento amagar, però sí que és veritat que si és una persona que és creient sí que la mostro una mica més. Si és una persona que no és creient, llavors intento amagar-la. Però sempre depèn de la situació, de les persones, de l'entorn, de tot.

Com vius la teva fe en el dia a dia? Et sents lliure per expressar-la o sents que has d'amagar-la?

Depèn, depèn de la persona, de si és una... O sigui, no la intento amagar, però sí que és veritat que si és una persona que és creient sí que la mostro una mica més. Si és una persona que no és creient, llavors intento amagar-la. Però sempre depèn de la situació, de les persones, de l'entorn, de tot.

Com reacciona la gent del teu entorn quan dius que ets musulmana? I llavors li ha hagut de dir que soc musulmana i he vist alguna reacció o alguna cosa així?

La gent del meu entorn normalment no em pregunta directament si soc musulmana, perquè crec que ho dedueixen pel fet que porto el vel. Per això, gairebé mai no ho

dic explícitament. Quan sí que ho he hagut de dir, he vist que sovint se sobreentén i no hi ha hagut reaccions molt destacables ni preguntes directes. Simplement, forma part de com em veuen i no es fa gaire problema.

- La teva família t'ha influït en el teu camí? Et van animar a estudiar i ser independent?

La meva família ha tingut molta influència en el meu camí, sobretot la meva mare. Ella no va tenir l'oportunitat d'estudiar i sempre s'ha penedit de no haver-ho fet. Per això, m'ha animat molt perquè jo pugui estudiar, trobar una feina i ser independent econòmicament, perquè no depengui de ningú. Això ha estat clau per a mi.

- Com creus que les expectatives sobre les dones marroquines o musulmanes han canviat amb el temps?

Jo crec que sí que hi ha hagut un canvi, però no tant. Encara hi ha molts prejudicis. Per exemple, pel fet de vestir com vestim nosaltres, les musulmanes, o pel fet que molta gent conegui dones musulmanes que no han estudiat o que no treballen, es crea una imatge equivocada. El primer que et diuen sovint és “que bé que parles català” o “que bé que parles castellà”, com si fos estrany. O si no entens alguna cosa, de seguida suposen que no saps l'idioma. Són idees que venen donades per estereotips, però crec que a poc a poc, amb les noves generacions, això està canviant. Estem demostrant que també tenim estudis, que treballem, que tenim inquietuds i que no s'ha de jutjar ningú pel seu aspecte o la seva manera de vestir.

- T'has trobat amb situacions masclistes o racistes? Com les has gestionat?

No, ara mateix no em ve al cap situació en què hagi viscut masclisme o racisme de manera directa. Potser en el meu entorn sí que hi ha hagut algun cas, però jo, personalment, no n'he experimentat cap.

- Tens referents femenins que t'hagin inspirat?

Sí, la veritat és que dins de la nostra religió hi ha moltes dones que ens inspiren i que són un model a seguir, dones que van aportar moltíssim a l'islam. Això m'ha motivat a estudiar, informar-me i intentar, d'alguna manera, aportar també alguna

cosa a la societat, al meu entorn, a la meva comunitat. Perquè la nostra religió ens anima a fer coses que siguin útils i beneficioses per a la comunitat on vivim.

- Podries mencionar alguna d'aquestes dones que t'han inspirat?

Per exemple, una figura que m'inspira molt és Khadija, la primera esposa del profeta Muhammad. Era una dona amb negocis propis, comprava i venia, tenia molta riquesa i independència econòmica. Va ser una de les persones que més el va recolzar en la seva missió. És un exemple de fortalesa, d'autonomia i de compromís amb la seva fe i el seu entorn.

- Et veus com a referent per altres noies com tu? Què t'agradaria transmetre a les joves musulmanes?

No em veig com un referent en el sentit gran de la paraula, però sí que crec que, des de la meva pròpia experiència, puc aportar coses. Sempre animo les joves musulmanes a estudiar, a formar-se, a treballar i a tenir una professió. Crec que és molt important que cadascuna pugui tenir un paper actiu dins la societat i que, en el futur, puguem ajudar a la nostra comunitat amb els coneixements i experiències que anem adquirint.

- Què creus que falta a la societat per entendre millor dones com tu?

Crec que el que falta és gent sense prejudicis, gent amb ganes de conèixer de veritat. És a dir, persones obertes que no tinguin cap problema a acostar-se a dones musulmanes i entendre com vivim realment. Hi ha molts prejudicis arrelats, com ara pensar que som dones oprimides, que no podem prendre decisions, o que ens obliguen a vestir d'una certa manera. Però això no és cert.

Quan expliques la teva realitat a algú, encara hi ha qui continua pensant que no és possible, que no és veritat, i que la seva opinió —la que han après dels mitjans o les xarxes— és l'única vàlida. I no és així.

- Estàs oprimida?

Aquesta és una de les coses que més es diu, especialment a les xarxes socials. Quan veig un vídeo i començo a llegir els comentaris, em fa molta pena la idea tan equivocada que tenen de nosaltres. Fins i tot quan moltes dones responen dient que

no estem oprimides, que som lliures, no canvien d'opinió. Sempre creuen que tenen la raó absoluta.

A més, utilitzen molt sovint com a argument el que passa a altres països on potser sí que hi ha lleis que no afavoreixen les dones, i ens ataquen a nosaltres des d'aquesta visió, quan nosaltres vivim aquí, a Espanya, on tenim llibertat per escollir. Però, tot i això, hi ha molta gent que no ho vol entendre.

- Ha estat un plaer entrevistar-te, Fàtima. Fins a la pròxima. Adeu!

- Annex 4

Rania Bakali – Alumna de Batxillerat i Exmusulmana

TRANSCRIPCIÓ:

Hola, Rània. Soc , estudiant de primer de batxillerat. Ara mateix, estic fent una entrevista per explorar la teva experiència com a dona que comparteix dues cultures i ha decidit deixar l'islam de banda. Comencem amb una pregunta general: has crescut en una família musulmana i dins un entorn marroquí, però també t'has format a Espanya. Com vivies aquest doble context? Et senties dividida entre dues versions de tu mateixa?

Hola, . Bé, jo he crescut en una família musulmana, però també és cert que la meva cultura és espanyola. Tot i que la meva família és musulmana, mai he practicat l'islam. M'han mostrat què és, però mai m'he sentit part d'aquest món, i la meva família ha respectat molt aquesta decisió. Sempre m'han deixat escollir en què crec i en què no. Això m'ha permès continuar amb una cultura més espanyola sense adherir-me a la religió islàmica.

I quin va ser el punt d'inflexió que et va fer plantejar la teva relació amb l'islam? Va ser una decisió racional, emocional, o una barreja de totes dues?

Va ser una decisió més emocional. Quan tenia 14 anys, la meva família em va portar a la Meca per mostrar-me tot el que representa l'islam. Tot i estar allà, mai vaig

sentir aquesta connexió amb el món islàmic. Per això, vaig concloure que no era una creença que encaixés amb mi.

Què és el que més et costava assumir com a dona dins de l'islam? Et senties limitada o controlada per les normes?

A Espanya mai m'he sentit limitada. Però al Marroc sí, perquè és una altra cultura. Allà no podia vestir com volia; sempre havia d'anar més tapada. A més, tinc amigues marroquines que m'han explicat les seves experiències com a dones dins del món islàmic. Sovint em fan pensar perquè m'expliquen com es senten limitades o com volen fer coses que no poden a causa de la cultura. Això em fa veure que per a elles és realment difícil.

¿Creus que en moltes famílies musulmanes hi ha una doble moral? Una més estricta per a les noies i una altra més flexible per als nois?

Sí, és molt comú. Les dones tenen més normes i control. Per exemple, hi ha molta pressió perquè les noies arribin al matrimoni sense trencar l'himen, mentre que els nois poden fer més coses sense ser jutjats igual.

Deixar l'islam no només és una decisió personal, sinó també una ruptura emocional amb la teva comunitat. Com has viscut aquest trencament?

Jo mai m'he sentit part del món islàmic. Sí que, amb la meva família, de vegades em sento apartada perquè no comparteixo els mateixos ideals. Però, en general, em sento bastant lliure, ja que la meva família respecta les meves decisions.

I amb la comunitat marroquina en general?

Amb la comunitat marroquina no sento el mateix respecte. Sovint m'he sentit jutjada pel fet de no creure en el mateix que ells. Això em va portar a plantejar-me moltes coses, però sé molt bé en què crec i en què no.

Hi ha qui diu que l'islam és compatible amb el feminisme, i d'altres el consideren patriarcal. Quina és la teva opinió al respecte?

Crec que culturalment, les dones estan molt més restringides. Com he mencionat abans, hi ha moltes normes que limiten el que poden fer les dones, especialment en comparació amb els homes.

En el teu entorn cultural, t'has sentit jutjada pel teu aspecte, decisions personals o forma de vestir?

Sí, molt. Per exemple, quan portava pírcings o vestia d'una manera determinada, m'han jutjat i m'han dit que no seria acceptada al Marroc. Això ha estat difícil, però no he deixat que em canviïn.

Ara que vius fora de l'islam, com et relaciones amb la teva identitat marroquina?

Em sento lleial a mi mateixa. Respecto molt la religió islàmica i m'encanta, però no m'agrada la cultura en alguns aspectes. Tot i això, sempre seran les meves arrels i les estimaré.

Finalment, si poguessis parlar amb la tu d'uns anys enrere, què li diries? I quin consell donaries a altres noies que viuen una situació similar?

Diria que s'informin i reflexionin bé sobre el que creuen i el que no. És important conèixer-se bé a una mateixa. També els diria que no es deixin portar pel que creuen els altres.

Tens alguna frase motivadora per acabar?

Creu en el que creus, sigues tu mateixa i coneix-te profundament.

Moltes gràcies, Rania.

De res, .

- Annex 5

MUYADILA – Dona musulmana d'origen marroquí.

ENTREVISTA EN FORMAT ESCRIT:

Com vius la teva identitat com a dona musulmana d'origen marroquí en una societat com la catalana o espanyola? Sents que has d'adaptar-te o canviar alguna cosa segons l'entorn?

Visc la meva identitat de manera complexa, però també rica. Soc dona, musulmana, marroquina i catalana, i totes aquestes capes conviuen en mi, encara que no sempre en equilibri. Hi ha moments en què sento que m'he d'"adaptar" segons l'entorn: parlar de manera diferent, pensar en quina roba posar-me, si una abaya o texans, o fins i tot silenciar parts de mi per no ser jutjada ni azotitzada. En alguns espais he de "demostrar" que soc moderna; en altres, que continuo sent "una bona musulmana". Aquesta necessitat d'ajust constant de vegades cansa, perquè no neix de la llibertat, sinó de la por al rebuig o a la incomprensió. És una dissonància en què vivim moltes, perquè sembla que estem construint el perfil de la dona europea musulmana que no existia quan érem petites. És una experiència molt interessant i rica de viure, però alhora et genera molts dubtes i fins i tot crisis existencials.

Quins valors t'ha transmès la teva família sobre com hauria de ser una dona? Coincideixen amb els que aprens a l'escola o amb el que veus en les teves amigues no musulmanes?

La meva família és una família musulmana i cultural (marroquina) molt normal i humil. No s'han centrat gaire a transmetre'm com ha de ser una dona, però sí que ho he anat observant en les dones que hi ha a la meva família tant paterna com materna, i a partir d'aquí vaig aprendre moltes coses sobre "com havia de ser". Òbviament, aquestes dones a qui observava eren més grans i, al final, la meva realitat era una altra. Amb noies de la meva edat, ja veiem que moltes de les coses que observàvem en les dones més grans no ens representaven, però tampoc ho dèiem perquè podia semblar un rebuig als orígens. Per exemple, l'excessiva vergonya i respecte envers els homes. Quan era adolescent sí que era més tímida, però a mesura que he anat creixent, he perdut aquesta vergonya i timidesa que em limitava. Tanmateix, he de dir que a la meva família nuclear no hi ha aquesta obsessió sobre com ha de ser una dona, i hi ha força marge perquè cadascú sigui com vulgui.

Has sentit mai pressió per actuar o vestir-te d'una certa manera per la teva família o comunitat? I per la societat d'aquí?

Sí, d'ambdós costats. En alguns moments he sentit que havia de cobrir-me més, parlar menys o no destacar per no "desentonar" dins de la meva comunitat. I en altres, sentia que havia de treure'm el vel, "alliberar-me" o mostrar-me més occidental per no ser tractada com una oprimida. Les dones musulmanes vivim pressions creuades: una des de dins que exigeix obediència i molta discreció, i una altra des de fora que espera que trenquem amb tot per poder ser acceptades. Al final, el més revolucionari és vestir-te i viure com realment vols tu, i és el que intento fer. Tot i aquestes contradiccions, sempre he intentat ser sincera amb mi mateixa i fer el que de veritat desitjava, encara que l'entorn (musulmà o no musulmà) esperés una altra cosa de mi.

Creus que la gent del teu entorn entén bé què significa ser una dona musulmana? Has viscut situacions de prejudici o estereotip?

Ningú no entén què és una dona musulmana sense ser-ho. Encara que sigui un home musulmà, mai no ho entendrà. De fet, penso que moltes dones musulmanes tampoc no comprenen què són, però aquesta és una altra conversa.

En les meves relacions amb persones no musulmanes sempre sento que hi ha molts prejudicis i estereotips. Desconeixen completament què és una dona musulmana més enllà de portar un vel. També és normal, jo tinc prejudicis sobre allò que no conec, però la diferència rau en si ens obrim o no a conèixer l'altre amb una ment oberta i disposats a trencar amb les nostres idees.

Et sents lliure per triar el teu camí com a dona jove: estudiar, treballar, decidir si casar-te o no...? O encara hi ha límits marcats per la cultura o la religió?

Sí, em sento força lliure dins de les limitacions que puc tenir com a dona en aquesta societat, però en general em sento força lliure perquè desafio allò que em sembla injust, i ho faig des de petita. Ara estic al final dels meus 20 anys. Tinc carrera, màster i postgrau. Estic casada, treballo i continuo estudiant.

Si haguessis de trencar un estereotip sobre les dones musulmanes, especialment les marroquines, quin seria i què diries al respecte?

Trencaria l'estereotip que som totes submises, sense pensament propi. Moltes

dones musulmanes, incloses les marroquines, som crítiques, reflexives i lluitadores. El que passa és que moltes vegades no tenim espais ni mitjans per expressar-nos. No estem en silenci perquè no tinguem res a dir, sinó perquè moltes vegades no se'ns escolta o no se'ns creu.

Finalment, podries fer una reflexió crítica sobre les contradiccions que viuen moltes musulmanes?

És la meva gran batalla. La majoria vivim entre tensions molt dures. Ens fa mal el masclisme dins de les nostres comunitats, però també el racisme i la islamofòbia fora d'elles. Volem viure la nostra espiritualitat, però sense que s'utilitzi com a excusa per controlar-nos. Volem parlar dels drets de la dona i el maltractament cap a ella, però sense que ens arrabassin la nostra identitat religiosa ni que se'ns consideri desviades. És un equilibri complicat. No obstant això, aquestes contradiccions també ens fan més conscients, més profundes. Ens obliguen a pensar, a qüestionar-nos i a reconstruir-nos. Ser dona musulmana avui és una forma de resistència en una societat occidental i serà un repte per als musulmans que volen mantenir una espiritualitat islàmica masclista i misògina.

I algunes paraules que vulguis deixar?

“No som res exòtic ni una amenaça. No som temptació ni submissió. Som dones, dones musulmanes, i no necessitem demanar permís per a ser i existir.”